

ตอนนี้ 6 พันล้านคน และจะเพิ่มไปอีกเกือบสองเท่าในอีก 40 ปีข้างหน้า อันที่สอง ที่มันมาทำลายเลยก็คือเรื่องพลังงาน กับ อาหาร อาหารนี้ไม่พอแน่นอน พลังงานก็หมด ซึ่งมันจะกระทบกับอเมริกามากที่สุด เพราะคนอเมริกันใช้พลังงาน 30 เท่าของปริมาณการใช้เฉลี่ยต่อคน ของประชากรในเอเชียกลางและแอฟริกาครับ วิถีชีวิตเขาทั้งหมดต้องอยู่ด้วยพลังงานเลย.... เรื่องที่สอง อาหารไม่พอ ประเทศเราก็กินกับอาหาร แต่มันไม่ได้หมายความว่าอย่างเดิมแล้วใช่ไหม เขาก็ต้องยื่นเข้ามาครอบครองแล้ว เรื่องทรัพยากรที่เป็นอาหาร เรื่องของสิทธิบัตรทางยีน ตอนนี้เรื่องของ Farm Act เริ่มแล้ว ประเทศยากจนทั้งหลายที่ทำเรื่องเกษตรจะเจ๊งหมด แล้วเขาก็เอาความรู้ เทคโนโลยีของตัวเข้าไปทำ ด้วยเหตุผลว่า ต้นทุนต่ำกว่า ไร่ไม่เป็น ผลผลิตดี แต่เป็นของข้าคนเดียว เรื่องเหล่านี้มันจะมาเรื่อยๆ ประเทศไทยจะเผชิญแบบนี้

ทีนี้ถ้าเรามองจากในประเทศลงมาสักนิด จะเห็นเลยว่า ประเทศไทยเราหวังส่งออก เมื่อ 20 ปี ก่อน การค้าระหว่างประเทศ 10 ส่วน เป็นการค้าเงิน 1 ส่วน แต่พอวันนี้ การค้าระหว่างประเทศ 10 ส่วน การค้าเงินพันส่วน มันไม่ใช่เป็น real sector มันเป็นการโอบ ขโมย ปล้น หยิบ ย้าย ทำลาย มันไม่ได้สร้าง แต่เราบอกว่าเราจะเติบโตด้วยการส่งออก ดุลการค้า การค้าระหว่างประเทศจริงๆ จะหมดตัวเพราะค้าเงินทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าอะไร ถ้าเรายังไม่สามารถคุมอำนาจเสรีทางการเงินแบบนี้ได้ ส้มแน่นอน ไม่ว่าจะส่งออกหรืออะไร ไม่รอดหรอก แต่เขาโกงกันนิดเดียว เราก็อ้วนแล้ว อย่างที่ผมบอกว่า ซีอีโอของเขาปล้นประเทศไทย ปล้นคนอื่นหมดเลย ปล้นจนล้ม ตอนนี้กลับไปปล้นผู้ถือหุ้นตัวเอง สังเกตไหม แล้วพวกนี้สอนเรื่องธรรมาภิบาลเมืองไทยทั้งนั้นแหละ... เราต้องมองว่า พวกนี้เขาไม่ได้โตด้วยความรู้ แต่โตด้วยผลประโยชน์...ภาพทางการเงินจะเป็นแบบนี้หมด ฉะนั้นประเทศไทยเราไม่มีทางทันเลย...ที่ผ่านมา ฝรั่งบอก ไอเอ็มเอฟบอก คุณป่วย จันมียา อาเจียนดิ้นก็เกือบตาย มาเลเซียทำตรงข้ามหมด หนี้ของเขาขึ้นไปอย่างประเทศไทย แตรอด เขาโตด้วยเงินของเขา แล้วเขาบอกด้วยนะว่า ปีหน้า จะค้าขายด้วยเงินสำรองเป็นทองคำ เลิกดอลลาร์ เขาประกาศแล้ว....

คุณทรงพล : ดูสถานการณ์ของต่างประเทศ ของโลก คิดว่าหัวใจสำคัญมันอยู่ที่รัฐบาลก่อนใช่ไหม ที่เขาจะต้องรู้เท่าทันสถานการณ์ รู้จักสังคมมากขึ้น

คุณโสภณ : เขารู้ แต่ผมว่าต้องหาทางให้เขาไปถึงผลที่มันกระทบกับสังคมไทยข้างล่าง ที่ผ่านมา หลายโครงการของรัฐบาลเจตนาดี แต่ที่สำคัญ ถ้าไม่เข้าใจสังคมแบบนี้ ทำไปมันจะผิด แต่ถ้าค่อยๆ ทำความเข้าใจ จะทำให้การเริ่มต้นยั่งยืน ถ้าเร็วเกินไปน่าห่วง เพราะไปมองแต่ที่วัตถุ

คุณทรงพล : ในแง่ของความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก รัฐบาลควรต้องทำอะไรในช่วงนี้ หรือชาวบ้านเขาควรทำอย่างไร

คุณโสภณ :ผมมองว่า สังคมไทยต้องการวิธีคิดใหม่ พระพุทธเจ้าบอกว่า ไม่มีเทวดาข้างบน ด้วยว่ามนุษย์นั้นสูงกว่าเทวดา อย่างในแผนภาพนี้ (ดูแผนภาพหน้าถัดไป ประกอบ) ไม่ว่าไทยจะเขียนอะไร เอา Globalization ขึ้นข้างบนหมด

เราจะต้องเปลี่ยนให้มันออกไป ไม่ใช่ให้มันเข้ามา เราต้องโยงทางด้าน grass-roots globalization ไม่ใช่เชื่อมทาง corporate-led globalization เชื่อมด้านนี้เราตายเลย ถ้าเอาความรู้ด้านนี้ไปให้ชาวบ้านนะ คนที่เรียน

รู้ก็จะกลับไปปล้นหมู่บ้านตัวเอง เพราะวิธีคิดมันเป็นเรื่องของการปล้นทั้งนั้นเลย ลองนึกดูซิว่า วันนี้ถ้าจริง 1 ส่วน ค่าเงินพันธบัตร การค้าเงินวันนี้ 1.5 ล้านล้าน US ดอลลาร์ คิดเป็น 15 เท่าของจีดีพีประเทศไทยนะ การค้าเงิน 1 วัน เท่ากับรายได้ประเทศไทย 15 ปี แล้วเรบอกจะส่งออก มันไปไม่ได้หรอก

คุณทรงพล : เราจะขยายความ grass-roots globalization ออกมาให้เป็นรูปธรรมอย่างไรครับ

คุณโสภณ : มันจะเกิดขึ้นมาเอง ลองสังเกตให้ดี อย่างเอิร์ธซัมมิต อย่างมหาวิทยาลัยในอเมริกาหลายแห่ง ก็ประณามบุช เพราะการไร้ศีลธรรม ความกดดันทางศีลธรรม มนุษย์จะต่อสู้ จะสู้เพื่ออิสรภาพ...

คุณทรงพล : การคุกคามของทุนนิยมที่เข้าไปในประเทศอาหรับ มันมีอะไรแตกต่างหรือรุนแรงกว่า ทำให้กลุ่มประเทศเหล่านั้น ลุกขึ้นมาสู้ค่อนข้างรุนแรง เมื่อเทียบกับประเทศเรา

คุณโสภณ : ...คนที่คิดทางวัตถุ ก็จะคิดแต่เรื่องทำลายวัตถุ แล้วอีกคนแพ้ แต่ด้านจิตใจเขาจะคิดอีกอย่าง มันเกิดแรงขับเคลื่อนทางศีลธรรม เพราะสิ่งที่คิดนั้น มันตรงข้ามกับวิถีคิดของความเป็นมนุษย์ ของเขามันทำลาย ครอบครองดินแดน ฉะนั้นความเจ็บแค้นมันสูง ของเราไม่มี เราโชคดีทางเรื่องจักรวรรดินิยม เราไม่ถูกทำลายอย่างแรง....

คุณทรงพล : ในภาพนี้ คุณโสภณอธิบายเรื่องการแข่งขันอย่างไร

คุณโสภณ : เรามีทุนทางสังคม (Social Capital) ผมบอกว่า ทรัพยากรสำคัญนะ แต่ไม่ใช่สำคัญแบบโรแมนติก คุณอย่าทำหน้าของเขาเน่า ฉะนั้นต้องดูกฎหมายเป็นเรื่องใหญ่ ทางสภาพัฒน์เขาก็กำลังมอง 4 เรื่อง คือ Social Capital, grass-roots globalization, natural resource endowment และ competitiveness แต่เขาไม่รู้เรื่อง Social Capital เลยกระโดดมาทำเรื่อง competitiveness หมด....

คุณทรงพล : ฉะนั้นการแข่งขันตรงนี้ ในระบบเศรษฐกิจเขาก็แยกกันไปเลย กลายเป็นสองโมเดล

คุณโสภณ : เขาแยกกันเลย ผมบอกว่า ทำแบบนี้เมืองไทยตายเลย... การแข่งขัน มันต้องมาจากวัฒนธรรมเรา เอาส่วนที่เหลือไปทำ มันต้องเอาฐานของเราไว้ และเอาส่วนที่เหลือไปแข่ง ที่ผ่านมา เราเรียนรู้วิชาที่ไปทำให้ชาวบ้านเขาอยากจน เข้ามาทำลายทรัพยากร เราเรียก competitiveness ความคิดเรื่องการค้าเสรี ต้นทุนมันถูกสุด ประเทศไหนทรัพยากรฟรี สิ่งแวดล้อมฟรี เข้ามาก่อน ทำลายๆ เสร็จแล้วเขาก็ไป ค่าแรงก็ถูก ชูเชิญรัฐบาล รัฐบาลก็กดขี่คนของตัวให้ค่าแรงถูก พอที่อื่นถูกกว่า เขาย้ายไป เราตกงาน ชีวิตเราก็มีแต่ราคาถูกและตกงาน... มันสอนอะไร ไม่ได้สอนอะไรเลย กระบวนการสอนมันอยู่ที่ grass-roots กระบวนการเลี้ยงชีพมันแหละมันสอนคน

คุณทรงพล : คนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเรื่องการแข่งขัน เวลาเราพูดถึงการที่ประเทศไทยจะยืนอยู่ในโลกเนี่ย จะไปแข่งขันกับเขา ผมรู้สึกว่ เรายังตีตัวนี้ไม่แตก

คุณโสภณ : อย่างหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็ยังเข้าใจผิด... ทางรัฐบาลคุณทักษิณเชิญผู้ว่าฯ โออิตะมาพูดที่ ทำเนียบ เขานำเสนอด้วยแผ่นใส 4-5 แผ่น น่าสนใจมาก เขาบอกว่า ที่โออิตะนั้นเขาเคยยากจนมาก เขาทำมา 22 ปี ต่อเนื่อง เพราะเขาเป็นผู้ว่าต่อเนื่อง เมืองไทยเป็นผู้ว่าแต่งตั้ง เมืองไทยไม่รู้ว่าจะทำได้รีเปล่า เขาพูด ประเด็นนี้เลย เขาบอกว่าเดี๋ยวนี้ก็ประสบความสำเร็จพอสมควร คนโออิตะมีรายได้เท่าคนอเมริกัน ทางเราก็ฮือ เขาพูดถึง 3 หมื่น 7 พันเหรียญต่อปีต่อคน ของอเมริกัน 3 หมื่น 2 พันเหรียญ เขาบอกว่าบอลโลกจะจัดที่โออิตะด้วยนะคราวนี้ เขาพูดไปเรื่อยๆ ว่าเขาทำอะไร แต่ที่น่าสนใจ เขาเอาผลิตภัณฑ์มาตั้ง 7-8 อย่าง

เขาหยิบเห็ดขึ้นมา เป็นเห็ดหอม มันเป็นพันธุ์ที่นั่น ปลูกด้วยดินที่นั่น อากาศที่นั่น เขาใช้ราชภัฏโออิตะ พัฒนาขึ้นมา ตอนนี้เขาส่งไปขายเมืองนอกชิตละ 700 บาท

อันที่สอง เขาบอกว่า น้ำผลไม้กับไวน์ที่โออิตะ ทำ 300 กว่าชนิด เขาก็พูดนะว่า เมืองไทยอาจทำไม่ได้ เพราะมีกฎหมายห้ามชาวบ้านทำ เห็นไหม เขาไม่ได้พูดเรื่อง ทำเป็นหรือทำไม่เป็น เขาพูดอีกเรื่องหนึ่ง เขาบอกว่าเขาส่งออกเฉลี่ยชิตละ 120 บาท

อันที่สาม เขาหยิบส้ม เป็นพันธุ์ที่โออิตะ ให้ราชภัฏโออิตะพัฒนา ตอนนี้ส่งขายอัมสเตอร์ดัมกับที่อื่นๆ ชิตละ 90 บาท

และสุดท้าย เขาดังคำถาม ทำไมเมืองไทยยังทำรถโดยสาร ชิตละ 67 บาท เรานั่งหารใจ ใจจริง ๆ 7 แสนบาทหนักกว่าๆ ชิตละ 67 บาท เขาบอกว่าที่โออิตะไม่ทำ รถยนต์มันถูกที่สุด เขาไม่ทำ และมันไม่ใช่ ผลิตภัณฑ์เฉพาะ ต้องซื้อคนอื่นมาประกอบ เขาเอาสิ่งที่มีเฉพาะของเขา แล้วใส่ความรู้เข้าไป ซึ่งทางการ ตลาดมันขัด มันเป็น barrier และสิ่งที่จะมี barrier คือ เกษตรเท่านั้น อย่างอื่นมันมี barrier ไม่ได้ แต่เกษตร เนื่องจากมันมี ไบโอมอร์ เนื่องจากภูมิอากาศ เนื่องจากดิน เนื่องจากอะไรหลายอย่าง ถ้าวิจัย

ก็มีคนถามว่า อย่างว่าแต่ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์เลย ตำบลหนึ่งของเราทำได้ตั้ง 20-30 อย่าง เรามี ปัญหาเดียว คือไม่มีคนซื้อ ทำไมคนที่ญี่ปุ่นซึ่งร่ำรวยอย่างที่ท่านว่า ไม่ซื้อของคนไทยไปกินบ้างล่ะ ถามคำถามนี้ เลย เขาตอบดีครับ เขาบอกเขาได้ไปพูดที่สงขลา เขาบอกว่าทำเรื่องหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ สิ่งแรกที่ ต้องเรียนรู้คือเรื่อง I love Songkhlaเห็นไหม วิธีคิดนะ เรามีแต่บังคับให้คนอื่นทำ ให้เทวดาช่วยทั้งนั้น คิดว่าคนอื่นมีหน้าที่มาช่วย ที่จริงแล้ว ถ้าเรามีอะไรที่ให้คนอื่นฟัง เขาถึงจะมาช่วย ซึ่งที่ผ่านมา เขาไม่เข้าใจ เลย ทำเป็นของ ไม่เห็นกระบวนการ แต่ผู้ว่าโออิตะพูดถึงกระบวนการตลอดเลย

คุณทรงพล : คำว่า barrier มันสำคัญในทางการตลาดใช้ไหมครับ ฉะนั้นอย่างหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็คือ ต้องดูว่าลักษณะเฉพาะท้องถิ่นคืออะไร ที่เป็น barrier

คุณโสภณ : ผมกำลังชี้ถึง การโตจากข้างใน ตัวอย่างก็คือ เมื่อก่อนเราตำข้าวเอง ข้าวหักกระเด็นออกมา ไก่ ได้กิน ข้าวหักเราเอาไปทำข้าวตู ทำขนมให้เด็กได้ เห็นไหมเราได้พัฒนาข้าวตู ข้าวที่เราใช้หุง เราเก็บไว้เลี้ยง พระ เลี้ยงแขก คนมาเยี่ยมบ้าน เดินลงบันไดบ้าน เก็บกับข้าวรอบบ้าน เลี้ยงแขกได้มีน้ำใจ การเติบโตแบบ เดียวๆ มันเป็นไปได้ ชีวิตเนี่ยมันโตจาก marginal ตำข้าวกระเด็น อันนี้ทำประโยชน์ได้ทำ อันนี้เลี้ยงไก่ เลี้ยง

แขก เลี้ยงพระ จากสิ่งที่ทำ มันไปทำอะไรต่อๆ มา และที่ต่อมา opportunity cost มันเป็นศูนย์ เพราะไม่ทำก็อยู่ได้ ฉะนั้นมันไม่มีต้นทุน แต่ถ้าทำแล้วได้ประโยชน์ด้วยยิ่งดีขึ้น แต่แนวคิดแบบฝรั่งเข้ามา บอกให้เลิกหมด ให้ทำแบบนี้ ต้นทุนมันแพงมาก ล้มก็ล้มทั้งยืน อย่างของเรา ไม่ทำข้าวตูก็กก็อยู่ได้ กระบวนการที่มี barrier กับมี marginal cost คือกระบวนการที่โตจากวัฒนธรรมตัวเอง ขณะที่ทำมันก็จะเริ่มคิด เช่น อะไรเอ่ย เขาเอาผัก ผลไม้ มาหมักกับน้ำตาล เอาไปรดต้นไม้เรียกว่าปุ๋ยชีวภาพ เอามากินบนโต๊ะเรียกว่าไวน์ พอเอาหัวปลาใส่ไปเทตันลงกอง จากเปรี้ยวกลายเป็นหวาน คนไม่สบายกินเรียกน้ำสมุนไพร เอามือจุ่มทาหน้า ผ่าหาย ... ที่จริงเป็นอาหารสัตว์ได้ด้วย ผมไปเจอชาวบ้านเขาเอาน้ำหมักไปตั้งกลางบ่อ หนองขึ้นมาว่ายเย้ย ตกไปข้างล่าง ปลากิน เขาใช้เลี้ยงปลา ทำที่ไค้้นไค้้นต่อมา มันมาจากการพัฒนา เรียนรู้ อันนี้ชาวบ้านรู้ แต่มหาวิทยาลัยไม่รู้... ชาวบ้านเขาเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ เขาเป็นมหาวิทยาลัยด้วยตัวเอง ศึกษาวิจัยเรียนรู้จนเลี้ยงชีพได้ ส่งลูกเข้ามหาวิทยาลัยออกมาทำงาน อันไหนมันเป็นความรู้ที่แท้จริง

ทีนี้ ก็เหลือเพียงว่า สถาบันการศึกษาจะเปลี่ยนสิ่งที่ชาวบ้านทำให้เป็นศาสตร์เหมือนราชภัฏโออีตะ ให้ก็มิจอกไปทั่วโลก มันจะยั่งยืน เพราะมันมาจากจริง ทำจริง ๆ และต้นทุนต่ำ อันนี้คือเศรษฐกิจพอเพียง พอเหมาะพอดี โดไปเรื่อย ๆ และสิ่งที่โด ถ้าล้มเหลวก็อยู่ได้ เพราะมันเป็นส่วนเกิน นี่หมายถึงการโตจากวัฒนธรรม แต่ถ้าไปทำอะไรใหม่ มันต้องขายบ้านขายช่อง ขายที่ขายนา จำนอง เอาเงินไปให้ไค้หวัน แล้วก็ส่งเมียตัวเองออกไปดูแลลูกคนไค้หวัน ลูกตัวเองไม่ดูแล แบบนี้มันผิดกฎธรรมชาติ แทนที่แม่จะดูแลลูกของเขา ต้องไปดูแลลูกคนอื่น... ผมถึงต้องทำ "ยุทธศาสตร์แม่" ผมเขียนเรื่องแม่ขึ้นมาสั้น ๆ เวทีประชุมเรื่องสุขภาพเขาก็ให้ไปพูด ผมบอกว่าใครจะมาฟัง แต่คนฟังจนล้นห้อง จะเห็นว่า มันใกล้วัฒนธรรม เราเรียนรู้ได้เร็วมาก ช่วยกันทำได้ทันที เราควรจะได้แบบนี้ แต่ถ้าเรื่องเงิน เราแปะ ๆ เพราะมันทำของมันเป็นคนเดียว พอมันปล้นเรา เราก็กังไม่รู้ตัวอีก ทั้งหมดนั้นมันไม่ใช่เรื่องทำ มันเป็นเรื่องวิถีคิด

เราเปลี่ยนมาเป็นเงิน เรากำลังทำลายทุนทางสังคม ถ้าเราไม่เข้าใจกระบวนการของความเป็นมนุษย์ตรงนี้ สิทธิความเป็นมนุษย์นี้สำคัญที่สุด ผมบอกว่า ถ้าผมกลับมาบ้าน แล้วลูกถามว่า ช่วยสอนการบ้านหน่อย ผมบอกสอนไม่ได้แล้วลูก พ่อจดสิทธิบัตรไว้แล้ว WTO บอกว่า ประเทศภาคีจะต้องยอมรับว่า การศึกษาคือการค้าชนิดหนึ่งที่ต้องเปิดเสรี เราถูกครอบแบบนี้ แต่เรารู้ว่ามันผิดศีลธรรม มันเป็นเรื่องศีลธรรม คุณไปจดสิทธิบัตรไม่ได้ อย่างเรื่องยา มันบาปกรรม เราแยกไม่ออกระหว่างความเป็นมนุษย์กับเรื่องการค้า เอาเรื่องศีลธรรมมาค้าขายหมดเลย แต่เรากำลังจะเอาความรู้แบบนี้ไปสอนชาวบ้านให้ค้าขายเป็น ก็เหมือนเปลี่ยนเขาให้เป็นโจร ฉะนั้นต้องชี้ให้เห็นว่า ต่อไปอย่าเรียนตรงนี้เลย ฉะนั้นยุทธศาสตร์ของเรา ไม่ใช่ยุทธศาสตร์ส่งเสริม เป็นยุทธศาสตร์ป้องกัน แต่เราไม่มี... เรากำลังต่อสู้เรื่องวิถีคิดนี้ เรื่อง competitiveness ต้องคิดว่า จะเอาจากเราไปสู้ หรือจะเอาของเขามาปล้น ตรงไปตรงมา ยุทธศาสตร์นี้สำคัญ ให้คนของเราเลือกได้ว่าอะไรคือความจริงแท้ อะไรคือความหลอกลวง ถ้ายังทำไม่ได้ เห็นทางด้าน Corp-led ทำก็ทำหมด แต่อีกด้านเราเลือกแล้ว อะไรเอา อะไรไม่ต้องไปยุ่งกับมันเลย

คุณทรงพล : ความรู้ที่จะเลือกนี้สำคัญนะครับ

คุณโสภณ : เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าบอกไว้ว่า มนุษย์สูงกว่าเทวดาได้ด้วยการศึกษา เพราะการศึกษาสามารถทำให้คนเราถึงความจริงแท้ที่เราจะเลือกชีวิตได้ ฉะนั้นการศึกษาสำคัญ แต่ไม่ใช่ศึกษาแบบไปเป็นชีซ่าเขานะ เอา

กิมจิของคุณไปขายต่างประเทศได้ ศึกษาเรื่องรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ที่ให้ทรัพยากรเขาอยู่ได้ ไม่ใช่มานั่งพูดเรื่องความยากจน มีที่นั่นที่นั่น...

คุณทรงพล : ถ้าคนไม่เข้าใจความเป็นมนุษย์ การศึกษาอย่างอื่นก็ผิดหมด ระบบการศึกษาไม่ได้สอนเรื่องคุณค่าความเป็นมนุษย์

คุณโสภณ : ตรงนี้ถ้าไม่ผ่าน ก็ผิดหมด เหมือนผู้ชายไปเข้าห้องน้ำผู้หญิง ถึงทำดีเรียบร้อยยังไง มันก็ผิดห้อง เพราะวิธีคิดมันผิด วิธีคิดแบบการฆ่าฟัน ปล้นทรัพย์สิน แล้วเราก็ไปฟังเขาตลอด วิชาตรงนี้ มันเป็นเรื่องวิชาทั้งนั้น ผลของ 20 ปีที่แล้ว มันบอกหมด คนอเมริกัน 2 คน มีทรัพย์สินมากกว่ารายได้คนไทยทั้งชาติทั้งปี คุณเอาไหมแบบนี้ หรือ 3 คน มีทรัพย์สินมากกว่ารายได้ของประชากร 600 ล้านคนของ 48 ประเทศรวมกัน เราคิดว่า Washington Consensus จะทำให้โลกสมบูรณ์สุขอย่างนั้น Free trade/ Free capital มันผิดชัดเจน เพราะอะไร เพราะมันต้องการต้นทุนถูก ก็เข้ามาหมด เขียนกฎหมาย เอาเรื่องศีลธรรมไปขาย ทำลายหมดทุกอันเลยที่เราพูดถึง เพราะเขาไม่ใช่คนสร้าง เขาปล้นเอาไปและย้ายไปเรื่อยๆ ถ้าเราบอกว่าเราไม่ยอมให้ Free capital สิ่งเหล่านี้หยุดเลย เพราะเขาเอาไปไม่ได้

ลองดูเงินกับอินเดียชิต โด 8 % ตลอด ช่วง 7-8 ปี ไม่กระเทือนเลย อินเดียส่งออก 8 % ของรายได้ประชาชาติ จีน 22 % ของเรา import/ export 120 % ถ้าฝรั่งเป็นใช้หัวโตใหญ่ เราก็ตาย เราพึ่งเทวดา ภาพนี้ชัดมาก ฉะนั้นเราเลิกพูดเรื่องส่งออกได้แล้ว ทำเรื่องเศรษฐกิจในประเทศ แบบนี้ทรัพยากรต้องแข็ง เราต้องป้องกันแล้ว การศึกษาก็สำคัญ ถ้าพูดเศรษฐกิจแบบเดิม มันเลียนแบบหมดเลย ไม่ต้องศึกษา

คุณทรงพล : ถ้ามีคนบอกว่า ที่ต้องส่งออกก็เพื่อต้องการเงินตราต่างประเทศไปซื้อเทคโนโลยี ถ้าไม่ส่งออกจะเอาเงินที่ไหนไปซื้อล่ะครับ

คุณโสภณ : มันก็พอส่งลูกไปโรงเรียน ซื้อกระเป๋าเรียนให้ลูก ก็เหมือนเบี้ยกุดชุม ผมเคยถามจุฬารัตน์เมื่อ 10 ปี ก่อน ตอนยังไม่ได้เป็นนายกฯ ผมบอกว่าผมเอาดอลลาร์มาแลกเงินหยวนของคุณ ชื่อของสกุลเลย มีหยวนเหลือจะออกแล้ว ขอแลกดอลลาร์คืนไม่ได้ หมายความว่าอย่างไร อย่างนี้คนก็ไม่เชื่อถือเงินหยวนชิต เขาบอกว่า ดิคนจีนจะได้ใช้หยวนชื่อของต่างประเทศไม่ได้ แต่ต่างประเทศชื่อของคนจีนได้ เขามองกลไกทางสังคม มันถึงทำให้เขาแข็งแกร่งขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ส่วนของ import/ export เขานิดเดียว เมื่อเทียบกับเศรษฐกิจของประเทศ อินเดียก็ทำแบบนี้ เขาคุประโยชน์ต่อประเทศก่อน มันถึงทำให้ต้องพัฒนาเทคโนโลยีของตัวเอง เป็นธรรมชาติของมัน

คุณทรงพล : ของเรามุ่งแต่ซื้อจากภายนอก

คุณโสภณ : มันสะดวกตลอด เราคิดพึ่ง อนาคตหมดแล้ว เราต้องทำตัวเอง... วิธีคิดถ้าผิดปั๊บ กระบวนการใช้ชีวิตทั้งหมัดมันผิดหมด ประเทศอื่นเขาเอาที่เหลือไปขาย อเมริกาก็เอาเกษตรที่เหลือไปขาย เอาไปตีตลาด ไปตีหัวใครต่อใคร เอาไปสร้างอนาคต ของเราเอาชีวิตไปขาย ไปฝากไว้กับเขา มันผิดวิถี กระบวนการ วิธีชีวิตก็ผิด

คุณทรงพล : อย่างเรื่องค้าส่ง-ค้าปลีกที่ลงไป มันมีสองกระแส ด้านหนึ่งก็บอกไปพร้อมกับเขาในการเปิดตลาด เปิดพื้นที่การขาย อีกด้านบอกว่าทำลาย คุณโสภณมองเรื่องนี้อย่างไรครับ

คุณโสภณ : ... โลกัส คาร์ฟู บิ๊กซี พวกนี้เขาขายประมาณ 2 แสนล้านบาท/ปี กำลังขึ้นไปถึง 3 แสนล้าน เดือนละประมาณ 2 หมื่นล้านบาท เครดิตเทอมในการซื้อของ 2 เดือน เขาได้เงิน 4 หมื่นล้านมากองเฉยๆ โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย เพราะเขาเอาเข้ามาแล้วขายเป็น cash เลย เขาขายสินค้าในร้านขาดทุน 2-3 % ไปดูบัญชีเลย ทุกยี่ห้อขาดทุน เขาใช้เครื่องมือนี้เพื่อทำลายคู่แข่ง แล้วคนเดินเข้ามา 3 ล้านคน เขาก็ตั้งธนาคารกรุงเทพ ร้านฟาสต์ฟู้ด ให้เช่าที่ให้เช่าของแพง สังเกตไหม เขาขาดทุนใน operation 3 % แต่ other income 6-7 % กำไรมาจากตรงนี้...

ประการที่สอง เงิน 4 หมื่นล้านเอามาออกบัตรเครดิต โครเงินเดือนเกิน 5,000 ให้เครดิตการ์ด พอคนได้เครดิต สิ้นเดือนเงินสดหมดแล้ว เหลือแต่บัตร ทั้งบ้านมี 3 ใบ เอาไว้กินเดือนหน้า ซื้ออะไรอีกไม่ได้แล้ว ต้องเป็นทาสเขาอย่างเดียว เพราะไม่มีเงิน แล้วเขาเก็บดอกเบี้ยบัตรเครดิต 1.5 % เอาเงิน 4 หมื่นล้านฟรีๆ มาหารายได้ เห็นไหม other income จมเลย เขาได้จากบัตรสมาชิก ดอกเบี้ยสมาชิก ได้จากค่าปรับ เพราะจ่ายเงินช้า เห็นไหมว่าเขาแค่กระบวนการ “เงิน” หากิน แล้วตอนนี้เขาผลิตเองแล้ว ดิฉันหรือแบรด์ตัวเอง ถ้าในเมืองนอกเขาไม่ยอมนะ จริงๆ ผู้บริโภคแอบปี แต่ลืมไปว่าดอกเบี้ยการกดตัวเองมันทำให้แพงกว่า ลืมคิดไป นี่กว่าซื้อของถูก ยิ่งต่างจังหวัด ขั้รถมา 100 กิโล ซื้อของราคาต่ำกว่าเพียง 1 บาท มันสะดวก แต่จริงๆ ถ้าเรามองเห็นแบบนี้ รัฐก็ทำให้ชาวบ้านเสียเองเลยได้ไหม... ที่ผมห่วงคือตอนนี้ เน้นด้านรายจ่ายกันจังเลย รายจ่ายมันแซง แล้วด้านโลกา

ภิวัดน์แบบ corp-led มันไปเอาคืนหมดเลย อย่างพวกบอลโลก ห้องสมุดในโรงเรียนก็มีบริษัทสุราไปสนับสนุน อีกหน่อยครูคงจะบอกว่า ศิลป์ 4 ข้อ ถ้าเป็นเมืองนอกเขาประท้วงตายเลย คุณกำลังทำลาย Social Capital แต่เมืองไทยปล่อย เรื่องนี้เรื่องใหญ่ครับ การทำลาย Social Capital แล้วนี่ก็คิดจะตั้งบ่อนอีก..

คุณอาภรณ์ : ด้านที่คุณโสภณเสนอ เรื่อง Grass-roots globalization เราต้องรอให้มันเกิดเองตามธรรมชาติ เพราะความบีบคั้นหรือคะ

คุณโสภณ : ที่จริงมหาวิทยาลัยมีส่วนมากเลย ในต่างประเทศเขาก็มีอย่างเรา รัฐบาลอเมริกันกับคนอเมริกันไม่เหมือนกัน ที่ผมพูดเรื่องอเมริกันหมายถึง รัฐบาลกับธุรกิจ ไม่ใช่ตัวคนอเมริกัน คนอเมริกันก็ยังเป็น Grass-roots อยู่เยอะ ความหมายของ Grass-roots คือคนส่วนใหญ่ โลกเดี๋ยวนี้มันจะไม่สู้กันด้วยชาติ แต่สู้กันด้วยวิถีคิด รบกันเป็นชาติไม่มีแล้ว เช่น อเมริกากับผู้ก่อการร้าย ไม่ได้เป็นประเทศ แต่เป็นศาสนา เป็นความเชื่อ

ที่ถามว่ามันจะเชื่อมกันอย่างไร ตัวอย่างถ้าเราเข้าไปในอินเทอร์เน็ต ขบวนการที่เรียกร้องเรื่องสิทธิสตรีออฟฟากานิสถาน ที่เรียกว่า ลาวา มาจากผู้หญิงคนเดียวนะครับ ที่ส่งเรื่องราวของตัวผ่านอินเทอร์เน็ตไปยังอเมริกาและอังกฤษ (แต่ก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาและมาเล่นงานประเทศเขา เขาบอกว่า ฉันเรียกร้องสิ่งนี้ออกไปแล้วก็มาทิ้งระเบิดประเทศฉัน พวกคุณกลับไปแล้ว แต่ตอนนี้ผู้ชายออฟฟากานิสถานยังเตะฉันอยู่เลย) ความหมายคือว่า อินเทอร์เน็ตมันเชื่อมหมดเลย แม้ความอยุติธรรมของคนคนเดียว ก็สามารถพูดกับโลกได้

ฉะนั้นมหาวิทยาลัย สื่อ จะต้องมาเชื่อม และเป็นสิ่งที่จะป้องกันซึ่งกันและกัน อย่างการต่อต้านที่ซีแอตเติล มันไม่ได้เป็นธรรมชาติ เกิดจากความกดดัน และก็พร้อมจะช่วยกันถ้ามีเครื่องมือ ฉะนั้นการมีเครื่องมือสำคัญ ชาวบ้านถ้าเขามีเครื่องมือต่อกันทั่วประเทศ เขาจะเรียนรู้กันเองหมดเลย ความอยู่ดีธรรมเกิดตรงไหน ก็ต่อถึงกันได้ แต่สำคัญข้อมูลต้อง real time มันต้องเป็นชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ข้อมูลเพื่อความรู้ เพราะมันเป็นสภาพทางจิต ไม่ใช่ความรู้...ทางรัฐบาลก็ทำเรื่องอินเทอร์เน็ตตำบล แต่เห็นเขาทำเป็นข้อมูลทางการค้า เพราะเขาคิดแต่เรื่องการค้า ที่จริงข้อมูลทางด้าน Social Capital สำคัญ แต่ยังไม่มี

ที่ผ่านมา เราเปลี่ยนทุกอย่างเป็นมูลค่า มูลค่ามันสามารถถูกทำให้ไร้ค่าได้เร็วมากด้วยกลไกทางข้อตกลง กฎหมาย ทำให้ค่าเงินตก มันทำลายเราได้หมด แต่ถ้าเราเก็บคุณค่า เราทำลายไม่ได้ และมันยัง renewable เราเก็บและทำมูลค่าเท่าที่จำเป็น อย่างนี้ต้องเป็นขบวนการป้องกัน ไม่ใช่เปิดโล่งโจ้ง ทำตามเขา เขาแหกเข้ามาได้เป็นปัจเจก เพื่อจะดูต้อออกไปหมดเลย ถ้ารูปธรรมก็ต้องอย่างเบียดกุม สำคัญนะ เขาชัดว่าเป็นเรื่องการป้องกัน มันเป็นเรื่องเอาเครดิตข้างใน คนข้างนอกซื้อของได้ แต่เบียดซื้อของข้างนอกไม่ได้ ประเทศไทยจะแข็งแรงขึ้น ถ้ามุดดีไม่ให้เครดิตใช้ใหม่ เพราะถ้าไม่ได้แบบนี้ ชีวิตก็กลับมาพึ่งตนเองมากขึ้น แล้วเราจะแข็งแรงแบบมาเลเซีย ถ้าเราพึ่งเขาน้อย สิ่งที่เขาใช้เรา มันจะน้อย แต่เรากลัวเขามากเลย

ถ้าเข้าใจโครงสร้างนี้ การวิจัยมันจะกลายเป็นเรื่องป้องกัน เลือกเป็น คุณหมอสุนิยาไปประชุมที่แอฟริกา เขาบอกว่า กระบวนการพัฒนามันเป็นขบวนการของ LBDA คือ Learning Before During and After ผมบอกว่า มันคือศึกษาในทางพุทธศาสนา คือการเรียนรู้ มันเรียนตั้งแต่ก่อนทำ ระหว่างทำ และหลังจากทำ แล้วมาเปลี่ยนแปลง ของเรามักแค่จำเอาไปทำ concept นี้ ชาวบ้านเขาเรียนจากประสบการณ์ ผมถึงคิดว่า การมีข้อมูล แล้วทำให้เขาเห็นความทุกข์ อันนี้ประการแรก ประการที่สอง ให้วิถีคิดที่ถูกต้อง อันนี้ก็เป็นการของการพระพุทเจ้า ข้อมูลนี้ต้องเอาออกมา เช่น ทำไหมหมู่บ้านเราซื้อเบียร์ปีละตั้ง 3 แสน มันจะเห็นเองว่ามาจากอะไร เขาเรียนรู้ได้เอง ถ้าไปวิจัยว่า มันเป็นอย่างไรๆ เท่านั้นมันไม่ได้ มันต้องวิจัยว่าอะไรมาทำลายบ้าง แทนที่จะไปวิจัยในหมู่บ้าน คำสอนจับปลามันแหงมหาศาล สอนมา 10 ปี ไม่มีน้ำเลย ยังสอนอยู่ได้ ผมคิดว่า ควรวิจัยด้านป้องกันให้มากๆ ว่าอะไรเป็นความเลว ต้องบอกให้ชัดเลย เช่น บริษัทสุราที่สนับสนุนห้องสมุดโรงเรียน มันทำลาย Social Capital ครับ

ผมได้ฟังคุณหมอยุทธ วงศ์ภิรมย์ตานต์เล่าว่า มีตัวเลขออกมาว่า รวม 7-8 ปีแล้ว ที่ผู้หญิงเป็นเอดส์มากกว่าชาย เมื่อก่อนผู้ชายจะมากกว่า ตอนนั้นคนตายเพราะเอดส์ 18 % แต่การตายเพราะเอดส์ มันต่างจากการตายด้วยสาเหตุอย่างอื่น เพราะว่ามันมีชีวิตความเป็นมนุษย์ที่เลวร้ายกว่าก่อนตายด้วยซ้ำ... สาวเรื่องต้อ คือเป็นเอดส์ตั้งแต่หน้าหนัก 40 กิโล คือเป็นตั้งแต่ ม.4-ม.6 ถามว่าทำไม พบว่า เพราะขายบริการ พอเด็กเสียตัวครั้งแรกทำให้หลังจากนั้นขายบริการปนเลย ทำเพราะการเงิน ถามต่อว่า เสียตัวครั้งแรกเพราะอะไร 80-90 % เพราะแอลกอฮอล์ กินเบียร์ ตัวนี้เริ่มสูงขึ้นเมื่อปี 2538 ตอนโฆษณาไวน์คูลเลอร์ เขาบอกว่าเบียร์ 1 กระป๋องของไทย เปอร์เซ็นต์แอลกอฮอล์ 8-15 % และเมื่อเทียบกับน้ำหนักตัว เรากิน 1 กระป๋องเท่ากับฝรั่งกิน 3 กระป๋อง เท่านั้นเขาบอกว่า ประสาทด้านควบคุมสติจะหยุดทำงาน ด้านหยาบจะถูกกระตุ้นมาก เราจะเห็นเลยว่า โฆษณาเป็นต้นเหตุของเอดส์และชีวิตที่เลวร้ายตามมา มันทำลาย Social Capital ผมว่า งานวิจัยควรจะมีแบบนี้ จะเป็นยุทธศาสตร์ป้องกัน...

คุณทรงพล : เรื่อง Social Capital คนมักมองไม่ค่อยเห็น

คุณโสภณ : มันต้องหยิบมามองเป็นกรณีๆ ไป ที่เราอยู่ได้เพราะตัวนี้ใช่ไหม ไม่เช่นนั้นประเทศเราพังไปแล้ว
ทีนี้จะป้องกันได้อย่างไร ยุทธศาสตร์คือเราต้องเป็นชุมชน มันถึงจะมีความคิดสร้างสรรค์ และยกทุกข์ขึ้นไปได้
การเป็นปัจเจกทำให้เขาหยิบไปมาได้หมด ที่จริงชุมชนไม่ใช่ตัวยุทธศาสตร์แท้ มันเป็นกลไก วิธีคิดของชุมชนที่
ถูกต้องต่างหากที่เป็นยุทธศาสตร์

คุณอาภรณ์ : ภาพที่คุณโสภณเสนอ ระดับประเทศกับท้องถิ่น มีความต่างกันอย่างไรบ้างคะ

คุณโสภณ : ภาพประเทศกับท้องถิ่นมันเหมือนกัน แต่ประเทศเราถูกแยกเป็นชนชั้นบนกับล่าง ข้างบนหากิน
โดยการรับจ้างข้างนอกปล้น ข้างล่างถูกปล้นหมด...

คุณอาภรณ์ : แต่ท้องถิ่น คนมีโอกาสน้อยกันไ้มากกว่า

คุณโสภณ : ใช่ ผมถึงไม่อยากให้ ดอกเตอร์ทั้งหลายพาความรู้ไปสอนเขา มันจะกลายเป็นทำให้เขาเอาเปรียบคน
ข้างล่างต่อ ถ้าเขาคิดด้วยตัวเขาเอง และเขาสามารถเข้าถึงอะไรบางอย่าง เขาจะเริ่มมีเครื่องมือ แต่ถ้าคนไม่เคย
ทุกข์ เขาจะไม่เข้าใจ เขาจะหลุดและถูกทำร้ายหรือทำลายตัวเอง เพราะฉะนั้นวิถีคิดของการป้องกันต้องรีบมาก
ผมเห็นว่า งานที่ผู้ใหญ่วิบุลย์ กลุ่มมอศอก ที่ผมบอกว่า พอมาถึงระดับประเทศ มันไปไม่ไหว เพราะมันมาด้วย
กฎหมาย ไม่ใช่ชาวบ้านจับปลาไม่เป็น แต่อยู่ดีๆ คุณออกกฎหมายมา บอกว่า ฉันทัด อยู่ดีๆ คุณเอาหางค้ำปลีก
ข้ามชาติมาตั้ง ฉันทะทำอะไร มันไม่ได้จนด้วยตัวเอง มันถูกกระทำให้จน ที่จริงมัน "อับจน" ไม่ใช่ "ยากจน"
คือ การเข้าไม่ถึงอะไรต่างๆ...

ถ้าคนข้างล่างที่กำลังขึ้นไปข้างบน เขาเรียนรู้แบบนี้ มันจะดึงคนอื่น ๆ ไปช่วยปล้น เหมือนคนขว้าง
คนดำไปฆ่าคนดำในแอฟริกา... ถามว่าใครกำหนดให้แบ่งแบบนี้ คุณนึกเอาเอง เขานึกแบบนี้ไง กระบวนการ
คิดแบบนี้อันตราย คิดแบบชนชั้น พวกโง่พวกฉลาด ฉันทะชั้นบน คุณอยู่ชั้นล่าง คิดแบบนี้พังหมด ถ้าคิดแบบ
มนุษย์เรามีหน้าที่ ผมถึงบอกว่า ถ้าคิดอะไรไม่ออกให้ไปถามแม่ แม่เป็นตัวอย่างของการคิดแบบมนุษย์
ไม่ใช่ง่ายเลยนะ เมื่อไรเราคิดแบบแม่ได้ เราจะสามารถสังคมได้ทุกครั้ง เพราะแม่ให้คนอ่อนแอมากที่สุด
นั่นคือแบบอย่างของการทำหน้าที่มนุษย์ ของเรามักถือว่า สิทธิของคนรวยมาก่อน แทนที่จะเอาสิทธิของคน
อ่อนแอมาก่อน ถามว่ามันมีเขียนไว้ที่ไหน

แต่ก่อนเราสัมพันธ์กันด้วยศีลธรรม ไม่ใช่ด้วยราคาเท่าไร อย่างเรื่องสุขภาพ หมอไม่ได้ทำงานด้วยว่า
ใครสั่ง มีอำนาจ ต้องกลัวว่าถ้าไม่รักษาแล้วเดี๋ยวจะโดนเล่นงาน สภาพธรรมชาติที่เขาทำงานไม่ใช่สิ่งนี้เลย มัน
เป็นสภาพทางศีลธรรม เราต้องเอากลไกเงิน กลไกทางอำนาจมาเสริมให้สิ่งนี้แข็งแรงขึ้น ไม่ใช่มาทำลาย
(violate) และเป็นนาย แม้ไม่เคยดูแลลูก เพราะว่ามันราคาเท่าไร ใน พ.ร.บ. สุขภาพ ไม่มีคำว่าหมอกับคนไข้ มี
แต่ผู้ให้บริการกับผู้ซื้อบริการ พ.ร.บ.การศึกษา ไม่มีคำว่าครูกับนักเรียน มีแต่ผู้บริหารกับผู้สอน อีกหนอยวัน
ไหว้ครูจะหมดไป ต้องเป็นไหว้ผู้บริหาร ซึ่งมาจากแป๊ะเจี๊ยะ ไม่ได้มาจากการสอน เราไม่เข้าใจว่า สิ่งที่เราคิดแบบ
นี้มันทำลายพื้นฐาน คำว่าครูและนักเรียนมันศักดิ์สิทธิ์ มันคือศีลธรรมของครูและนักเรียน เราไปมองว่าครูนี้
ต้องเลื่อนมาเป็นผู้บริหารถึงจะดี ดังนั้นครูทุกคนก็รู้สึกชีวิตตกต่ำ ทั้งๆ ที่มันเป็นชีวิตที่สูง

ที่ผมพูดยาว อยากให้ดูว่า มันเป็นเรื่องยุทธศาสตร์ป้องกันทั้งสิ้นเลย เรื่องวิถีคิด มันไม่ใช่เรื่องไปสอนเขาจับปลา มี 2 เรื่องคือ รัฐธรรมนูญกับยุทธศาสตร์ป้องกัน เพราะรัฐธรรมนูญเนี่ย ครึ่งเล่มเป็นเรื่องสิทธิทรัพยากร และสิทธิมนุษยชนทั้งนั้น ที่แล้วมาเราตีค้ำกับข้างในตลอดเวลา แล้วก็แพ้ ตอนนี้ภาพมันเปลี่ยนไปเยอะ ผมคิดว่า การให้เห็นภาพข้างนอกเข้ามา จะทำให้เริ่มรู้และเกิดการปรับท่าที อย่างที่ผมพูดไปแล้ว จีน อินเดีย เขาโตด้วยยุทธศาสตร์ป้องกันทั้งสิ้น เราไม่ใช่อย่างสิงคโปร์ ที่มีแต่หิน เรามีทรัพยากร

คุณทรงพล : แต่จะคิดป้องกัน มันต้องอ่านเกมส่อออก

คุณโสภณ : ฉะนั้นงานวิจัยมันต้องเรียนรู้เรื่องข้างนอกที่เชื่อมโยงกับชุมชน ไม่ใช่วิจัยชุมชน

หมายเหตุ บทสนทนานี้ได้รับการตัดต่อ และผ่านการเรียบเรียงบางส่วน

ร่วมสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนท้องถิ่น

ในช่วงระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา องค์กรชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ได้พยายามสร้างอาชีพเสริมของแต่ละชุมชนขึ้น และได้พุ่งเป้าไปในเชิงธุรกิจ เพื่อหารายได้มาคลี่คลายภาระทางเศรษฐกิจที่บีบรัดอยู่ โดยแต่ละชุมชนได้พยายามใช้วัสดุในชุมชนเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าขึ้น ใช้เวลาว่างจากการทำอาชีพหลัก ซึ่งพบว่าในแต่ละชุมชนสามารถผลิตสินค้าได้เป็นจำนวนมาก ในระยะแรกสามารถจำหน่ายได้เป็นอย่างดี ต่อมาเมื่อตลาดอิ่มตัว ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้นตามทักษะฝีมือที่มีมากขึ้น และมีเพื่อนบ้านอื่นๆ ที่เข้ามาสนใจร่วมผลิตมากขึ้น ส่งผลให้มีผลผลิตเหลือเกินความต้องการของตลาดอยู่เป็นจำนวนมาก และทำให้ชาวบ้านเลิกผลิตของเหล่านั้นไปในที่สุด

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การขาดช่องทางการตลาด ไม่มีแหล่งที่จะระบายสินค้าออกไปจากชุมชน ซึ่งเกิดจากชาวบ้านนั้นไม่มีทักษะและประสบการณ์ในการค้าขาย จะมีก็เพียงแต่ทักษะด้านการผลิตเท่านั้น ดังนั้นจำนวนสินค้าจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนชาวบ้านไม่สามารถที่จะพัฒนาทักษะการค้าขายและหาช่องทางการตลาดได้ทัน

ในขณะเดียวกัน เราจะพบว่าแต่ละพื้นที่จะมีผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจในพื้นที่ที่มีความถนัดเชี่ยวชาญในการจัดการตลาดอยู่เป็นจำนวนมาก และคนเหล่านี้ก็มีเครือข่ายกว้างขวาง ซึ่งเป็นคุณสมบัติอันเป็นจุดแข็งที่ชาวบ้านไม่มี หากคนเหล่านี้ได้เข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านใจภาคการผลิต เพื่อหาช่องทางในการจำหน่ายสินค้า และให้คำแนะนำในด้านการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด รวมทั้งปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ หีบห่อ ให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ก็จะเป็นการประสานร่วมมือที่ดี

ความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ผลิตและนักธุรกิจท้องถิ่นนั้น ต้องเริ่มต้นจากการหาโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้พบปะกัน อาจจะเป็นในรูปของการจัดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันของคนในท้องถิ่น เพื่อให้ต่างฝ่ายต่างได้รับรู้กิจกรรมของกันและกัน และมองว่าจะหนุนเสริมกันได้อย่างไร เพื่อหาช่องทางที่จะต่อยอดกิจกรรมให้ขยายตัวออกไปได้ การพบปะกันนั้น นักวิชาการท้องถิ่นน่าจะมียุทธศาสตร์ในการช่วยให้กิจกรรมของทั้งสองฝ่ายได้เกื้อหนุนกัน ด้วยการให้ข้อมูลทางวิชาการที่หนักแน่นน่าสนใจ สำหรับงานวิชาการเบื้องต้นนั้น น่าจะมีเรื่องของการสำรวจเชิงคุณภาพต่อองค์กรธุรกิจชุมชน เพื่อให้ข้อมูลกับนักธุรกิจที่อยากทำงานกับสาธารณะท้องถิ่น จากนั้นจึงช่วยกันพัฒนาออกมาเป็นแผนกิจกรรมของท้องถิ่นในด้านธุรกิจชุมชนขึ้นมา

การพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน น่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่การมีกิจกรรมร่วมกันทั้งในเวทีการเรียนรู้ร่วมกัน และการหนุนเสริมกิจกรรมอื่นๆ ของกันและกัน ในระยะยาว รวมทั้งการขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ ต่อไป โดยกลไกที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความต่อเนื่องนี้อยู่ที่ทีมผู้ประสานงาน หรือกองเลขานุการ ที่จะต้องกระตือรือร้นในการนัดหมาย สรุปประเด็นสัมมนา และทำหน้าที่ติดต่อสื่อสาร นัดหมาย พร้อมทั้งสรุปประเด็นการเสวนา/สัมมนาอย่างฉับไว เพื่อให้แต่ละฝ่ายที่เข้าร่วมเวทีได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การจัดเวทีการเรียนรู้ร่วมของฝ่ายต่างๆ ในท้องถิ่น ทั้งนักธุรกิจท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้าน นักวิชาการและการมีกองเลขานุการที่ดี จึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในลำดับต้นๆ ของทุกชุมชนท้องถิ่น เพื่อจุดประกายและเชื่อมโยงไปสู่การต่อยอดกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น ขยายผลเป็นเครือข่ายธุรกิจชุมชนท้องถิ่นต่อไป

สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม นัดมองเพื่อนถก “นโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ : ธุรกิจชุมชนจะได้อะไร”

สรุปและเรียบเรียงโดย อารณ จันทรสมวงศ์
โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม สกว.

“โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นโครงการเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อสนับสนุนและเชื่อมโยงกับโครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการนี้เพิ่งเริ่มต้นไม่นาน แต่ส่อเค้า...ไม่ง่ายอย่างที่ (รัฐบาล) คิด สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม (ATA) ร่วมกับคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ม.ธรรมศาสตร์ จึงจัดเสวนาเรื่อง “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ กับการพัฒนาธุรกิจ” ขึ้นเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2544 ณ ห้องประชุม 500 คณะพาณิชยศาสตร์ เพื่อร่วมกันคิด วิเคราะห์ต่อเรื่องนี้ วงเสวนามีผู้สนใจจากภาคีที่หลากหลายเข้าร่วมราว 70 คน

เนื้อหาการเสวนามี 2 ประเด็นหลัก คือ บทบาทของภาครัฐกับนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ กับมุมมองของภาคนักวิชาการ ธุรกิจเอกชน องค์กรธุรกิจชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในเรื่อง “ธุรกิจชุมชนจะได้อะไรจากนโยบาย หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” งานนี้มีข้อเสนอแนะหลายประเด็น ที่ผู้เกี่ยวข้องน่าจะหยิบไปพิจารณาเพื่อปรับยุทธศาสตร์การทำงานด้วยว่า แม้จะเป็นนโยบายใหม่ แต่ก็ซ่อนทับลงไปบนบทเรียนและประสบการณ์ของชาวบ้านที่ฝ่าฟันเรื่องธุรกิจชุมชนมานาน

ประเด็นหลักอยู่ที่การประสานความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานตอบสนองต่อนโยบายนี้ และดูถึงความต้องการของภาคประชาชนเป็นหลัก เพื่อให้ทรัพยากรที่ลงไปนั้นเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง มิฉะนั้นก็จะไม่ต่างจากโครงการของรัฐอื่นๆ ที่ผ่านมา ที่ลงไปในลักษณะสั่งการ และชาวบ้านไม่ได้เป็นตัวของตัวเอง ผลที่ได้ก็ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย แถมอาจจะก่อความแตกแยกในวิถิชุมชนด้วยซ้ำไป ดังที่ชาวบ้านสะท้อนว่า “ถ้าจะช่วยเราจริงๆ ให้เราคิดเองได้ไหม แล้วเงินนั้นจะเกิดประโยชน์มหาศาล” ทิศทางสำคัญน่าจะอยู่ที่ว่า การหนุนให้ชุมชนทำแผน (เศรษฐกิจชุมชน) ตามความคิด ความต้องการของเขา แล้วหน่วยงานภายนอกค่อยเข้าไปหนุน และโจทย์สำคัญที่ฝ่ายนโยบายจะต้องตอบให้ชัดก็คือ มีแนวคิดเรื่องตลาดอย่างไร มิฉะนั้นจะนำไปสู่วังวนของปัญหาเดิมๆ มีการย่ำให้มองตลาดใกล้ตัวก่อน ที่สำคัญที่สุดคือ ตลาดชุมชนเอง และรวมไปถึงตลาดระดับเครือข่ายที่ จะแลกเปลี่ยนข้ามกัน แต่ไม่ควรมองข้ามไปว่า รัฐนั้นแหละที่เป็นตลาดภายในประเทศที่ใหญ่ที่สุด นอกจากนี้ การสนับสนุนของรัฐจะต้องมองถึง การส่งเสริมการพัฒนาแบบครบวงจร ควรมีศูนย์ประสานงานเรื่องข้อมูลในการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตสินค้า การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคตระหนักและหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่สำคัญในเรื่องกลุ่มเป้าหมายของโครงการ มีการชี้ว่า ประสบการณ์ของกลุ่มชาวบ้าน องค์กรธุรกิจชุมชน ที่ทำเรื่องนี้มาก่อน น่าจะถูกหยิบยกมาเป็นต้นแบบ ชาวบ้านพูดชัดว่า “เราอยากช่วยเพื่อนบ้านให้เป็นอย่างเราบ้าง” ทำไมรัฐไม่สนับสนุนให้กลุ่มที่เข้มแข็งเป็นแม่แบบเพื่อขยายผลต่อไป อีกทั้งรัฐต้องปรับโครงสร้างการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมไปถึงต้องปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ กฎหมายที่ขัดแย้ง หรือไม่

ส่งเสริมตามแนวทางที่รัฐประกาศนโยบาย เพราะบ่อยครั้ง การใช้กฎหมายนั้นไปละเมิดสิทธิหรือขัดขวางวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม

ประเด็นที่ต้องคิดให้จงหนักก็คือ แท้จริงเป้าหมายของเรื่องนี้อยู่ที่ไหน เพราะดูเหมือนว่าจะเน้นเรื่องราวได้เป็นตัวตั้ง มีทิศทางสังคมอื่นๆ เช่น ทำอย่างไรให้ชาวบ้านคิด วิเคราะห์เป็น ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล การจัดการอย่างมีส่วนร่วม อาจจะถูกหลงลืมไป ถ้าสิ่งที่ว่ามานั้นสำคัญ มันจะต้องวางไว้ในโครงสร้างการทำงานตั้งแต่แรกแล้ว แต่ในกระบวนการทำงานของภาครัฐ สะท้อนว่า เอาสินค้าหรือตลาดเป็นตัวตั้ง มากกว่าจะมองว่า ชุมชนที่ลงไปนั้นจะไปสร้างคนอย่างไร แต่กระนั้นในมิติทางเศรษฐกิจก็ไม่ได้การพูดถึงการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการว่า ทำแล้วจะคุ้มหรือไม่

เสียงสะท้อนเหล่านี้ เป็นการย้ำเตือนฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า อย่ามองเรื่องนี้ง่ายเกินไป กลุ่ม องค์กรธุรกิจชุมชนหลายแห่งที่ทำงานเรื่องธุรกิจชุมชนต้องใช้เวลาเป็นสิบปีถึงจะตั้งหลักได้ ที่สำคัญทำไปแล้ว ต้องตอบคำถามให้ได้ว่า คุณภาพชีวิตของคนดีขึ้นหรือไม่ เนื่องจากมีบทเรียนที่สะท้อนว่า ไม่น่าเหมือนกันว่า รายได้/ ทำไรที่เพิ่มนั้นจะหมายถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะหนี้สินก็เพิ่มในอัตราสูงกว่ามาตลอด แท้จริง ควรจะมอง “รายเหลือ” มากกว่า “รายได้” เพื่อจะได้ไม่ติดลบอย่างที่เป็นมา หลายคนพูดว่า นโยบายนี้ดูสวยหรู แต่ถ้าจะให้เป็นการ “คิดใหม่ ทำใหม่” จริงๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นจะต้องหยิบยกบทเรียน ข้อเสนอแนะเหล่านี้ไปพิจารณา คิดอย่างละเอียดรอบคอบ มากกว่าจะมาพูดแบบเอาใจกัน เพราะเรื่องนี้นำไปสู่คำถามใหญ่ๆ หลายเรื่อง อาทิ สังคมไทยจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนการบริโภคกันอย่างขนานใหญ่หรือไม่ หรือทำอย่างไรให้เกิดแผนปฏิบัติการที่ต่อเนื่อง เป็นความร่วมมือร่วมใจของหลายฝ่ายในการส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างครบวงจร หรือจะมีระบบสนับสนุนที่ลงลึกต่อเนื่องกับกลุ่มเป้าหมายที่ทำธุรกิจชุมชนเหล่านั้นให้เขาเดินไปอย่างเข้มแข็งได้อย่างไร เป็นต้น

ระบบเงินตราชุมชน (Community Currency System)

เรียบเรียงโดย วัลลภ พิชญ์พงศ์ตา

เงินตราชุมชนคืออะไร?

เงินตราชุมชน (Community Currency) คือสื่อที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของสมาชิกในชุมชน ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเองโดยชุมชน โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

- 1) ใช้ได้เฉพาะในชุมชนที่จำกัด ซึ่งได้มีข้อตกลงการจัดการระบบเงินตราชุมชนของชุมชนนั้นๆ
- 2) ปลอตดอกเบี้ย
- 3) ใช้ควบคู่กับเงินตราประจำชาติ

ปัจจุบันมีชุมชนที่ใช้ระบบเงินตราชุมชนของตนเองประมาณ 2,000 ระบบ ใน 40 ประเทศทั่วโลก เช่น แคนาดา สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เยอรมันนี ออสเตรเลีย เม็กซิโก อาร์เจนตินา ฯลฯ รูปแบบของระบบเงินตราชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถจำแนกได้เป็น 4 รูปแบบคือ

- (1) ระบบจดบันทึกในสมุดบัญชี หรือระบบ LETS
- (2) ระบบธนบัตรท้องถิ่น (คูปอง) หรือระบบ HOURS
- (3) ระบบผสมระหว่างระบบจดบันทึกในสมุดบัญชีกับระบบคูปอง
- (4) ธนาคารบริการชุมชน หรือระบบ Time Dollars

สำหรับมูลค่าของเงินตราชุมชนนั้นจะถูกกำหนดโดยสมาชิกในชุมชน ซึ่งจะต่างกันไปตามแต่ละชุมชน มูลค่าของเงินตราชุมชนอาจจะผูกกับค่าเงินประจำชาติ, เท่ากับชั่วโมงการทำงาน หรือถูกกำหนดในระหว่างการแลกเปลี่ยนของสมาชิก

ทำไมจึงมีระบบเงินตราชุมชน?

แนวคิดและการพัฒนาระบบเงินตราชุมชนได้เริ่มมาจากชุมชนในประเทศตะวันตกซึ่งประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นแตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชนนั้นๆ ในความพยายามต่อสู้กับปัญหาและหาทางออกให้แก่ชุมชนของตนเอง ระบบเงินตราชุมชนก็ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ตัวอย่างเช่น ระบบ LETS ซึ่งถูกคิดขึ้นมาโดย ไมเคิล ลินตัน (Michael Linton) ในปี พ.ศ. 2526 และเริ่มใช้ที่โคมอกซ์ วาลเลย์ (Comox Valley) เมืองคอร์ทีเนย์ (Courtenay) แคว้นบริติช โคลัมเบีย (British Columbia) ประเทศแคนาดา ซึ่งเป็นเมืองอุตสาหกรรมการตัดไม้ เมื่ออุตสาหกรรมประสบปัญหาขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาคนว่างงานตามมา ทั้งๆ ที่คนในชุมชนมีศักยภาพในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อไม่มีการจ้างงานและมีความขาดแคลนเงินในชุมชน ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านั้นหยุดชะงัก ไมเคิล ลินตัน จึงได้คิดระบบการแลกเปลี่ยนขึ้นในชุมชน เรียกว่าระบบ Local Employment and Trading System หรือ LETS ซึ่งสมาชิกของระบบสามารถแลกเปลี่ยนสินค้าโดยใช้ระบบเครดิต ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนดำเนินต่อไปได้ เป็นการบรรเทาปัญหาการว่างงานและการขาดแคลนสื่อที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนได้

ระบบเงินตราชุมชนในยุโรปและอเมริกาเหนือ

ในยุโรปและอเมริกาเหนือ มีระบบเงินตราชุมชนที่ใช้กันแพร่หลาย โดยแบ่งแบบคร่าวๆ ได้เป็น 4 กลุ่ม กลุ่มแรกและใหญ่ที่สุด ใช้หลักการสร้างเครดิต ได้แก่ ระบบ LETS และระบบค้าขายในชุมชนในลักษณะเดียวกับ LETS ระบบเหล่านี้ใช้กันเป็นส่วนใหญ่ในแคนาดา และ อังกฤษ และระบบที่พัฒนามาจาก LETS ที่ใช้ทั่วไปในยุโรป เช่น ระบบ Noppes ในเนเธอร์แลนด์ กลุ่มที่สองคือระบบ HOURS เป็นระบบ fiat (ซึ่งไม่สามารถนำเงินไปแลกเป็นทองคำ เหรียญ ฯลฯ ได้) มีการพิมพ์ธนบัตรท้องถิ่น จุดกำเนิดของระบบ HOURS อยู่ที่เมืองอิทาตา มลรัฐนิวยอร์ก ใช้กันแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา บางส่วนในแคนาดาและยุโรป กลุ่มที่สามเป็นระบบผสมโดยรวมเอาลักษณะของ LETS และ HOURS เอาไว้ด้วยกัน กลุ่มสุดท้าย ใช้แนวคิด 'ธนาคารบริการชุมชน' ระบบที่เป็นที่รู้จักกันดีในกลุ่มนี้ ได้แก่ Time Dollars

LETS

LETS คำนคิดโดย ไมเคิล ลินตัน (Michael Linton) ในโคม็อกซ์ วาลเลย์ เมืองคอร์ทีเนย์, บริติช โคลัมเบีย, ประเทศแคนาดา เมื่อ พ.ศ. 2526 มีการใช้ระบบ LETS ในแคนาดามากกว่า 30 ชุมชน อังกฤษ 400 ชุมชน ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ 300 ชุมชน และเกือบ 500 ชุมชน ในยุโรป โดยมีจำนวนสมาชิกต่างกันไปตั้งแต่ 20 ถึง 1,500 คน

ในกระบวนการค้าขายในระบบ LETS นั้น บัญชีของสมาชิกจะเริ่มจากศูนย์ การแลกเปลี่ยนแต่ละครั้งจะเปลี่ยนแปลงตัวเลขในบัญชีในทางบวกหรือลบอย่างใดอย่างหนึ่ง คำว่าลบในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงการถอนเงินบัญชี จนติดลบหรือเป็นหนี้ แต่เป็นรายการปกติของระบบบัญชี LETS ที่ให้สมาชิกสามารถสร้างเครดิตของตนเองได้ ตัวอย่างเช่น ถ้าอริยะให้ข้าว 10 หน่วยแก่บุญรัก บุญรักก็จะรับสิ่งนี้โดยโอน 10 หน่วยในบัญชีของตนไปเข้าบัญชีของอริยะ บันทึกการแลกเปลี่ยนนี้จะส่งไปยังฝ่ายบริหารกลาง บัญชีของอริยะตอนนี้เป็นบวก 10 ในขณะที่ของบุญรักเป็นลบ 10 ต่อมาจิตราภาขอให้บุญรักช่วยซ่อมรถจักรยานยนต์ โดยตกลงกันว่าค่าแรงสำหรับงานนี้มีค่า 30 หน่วย ก็จะมีการโอน 30 หน่วยจากบัญชีของจิตราภาไปเข้าบัญชีของบุญรัก ซึ่งตอนนี้จะกลายเป็นบวก 20 ส่วนบัญชีของจิตราภาเป็นลบ 30

เป็นไปได้ว่าบางส่วนของกระบวนการแลกเปลี่ยนนี้จะต้องใช้เงินบาท เช่น ในการซ่อมรถจักรยานยนต์ บุญรักอาจจะต้องซื้อชิ้นส่วนจากร้านค้านอกชุมชนซึ่งไม่รับหน่วยเงินชุมชน บุญรักกับจิตราภาอาจจะตกลงกันว่าส่วนใดในงานชิ้นนี้ที่มีการจ่ายเป็นเงินชุมชนและส่วนใดจ่ายเป็นเงินบาท โดยฝ่ายบริหารเงินตราชุมชนจะไม่ยุ่งเกี่ยวในส่วนเงินสดในการทำรายการของสมาชิก

HOURS

แนวคิดของ HOURS นั้นคิดค้นขึ้นโดย พอล โกลเวอร์ (Paul Glover) ในเมืองอิทาตา มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2534 ระบบดั้งเดิมในอิทาตาที่มีสมาชิกในขณะนั้นมากกว่า 1,500 คนและมูลค่าการค้าขายเทียบได้ประมาณหลายแสนเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ต่อปี ระบบ HOURS แพร่หลายในชุมชนมากกว่า 50 แห่งในอเมริกาเหนือ

สมาชิกชุมชนผู้สนใจจะเป็นสมาชิกของการค้าแบบ HOURS จะต้องกรอกแบบฟอร์มข้อมูลส่วนตัวรวมทั้งรายละเอียดของสินค้าและบริการที่จะเสนอขายและที่ตนต้องการ ข้อมูลนี้จะถูกส่งไปยังฝ่ายบริหารและจะมีการบันทึกเก็บไว้ จากนั้นจะทำการส่งเงิน HOURS ไปให้สมาชิกใหม่ตามจำนวนที่ตกลงกัน และเมื่อสมาชิกมีการแก้

ใบรายการสิ่งของที่ต้องการและที่เสนอ ก็จะมีการส่งเงิน HOURS ไปให้เพิ่ม ง่ายๆ เพียงเท่านั้น เงิน HOURS ก็จะสามารถใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ข้อตกลงอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่เข้าใจก็คือ เมื่อสมาชิกได้รับสิทธิในการใช้ HOURS ฟรี พวกเขาก็จะต้องยอมรับเงินนี้เพื่อแลกกับสินค้าและบริการที่พวกเขาเสนอขาย นั่นหมายความว่า เงิน HOURS จะได้รับการสนับสนุนด้วยข้อผูกพันว่าสมาชิกแต่ละคนต้องเต็มใจยอมรับ ถ้าสมาชิกปฏิเสธไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ค่าของ HOURS ก็จะลดลง ในทางกลับกัน ถ้าคนจำนวนมากขึ้นยอมรับการใช้เงิน HOURS แลกซื้อสินค้าและบริการที่หลากหลายขึ้น ค่าของธนบัตรก็จะมากขึ้น นี่เป็นคุณลักษณะของเงิน LETS ด้วยเช่นกัน

ระบบผสม

ระบบผสมเป็นความพยายามที่จะผสมผสานความสามารถของสมาชิก LETS ในการสร้างเครดิตเข้ากับความสะดวกสบายของ HOURS อธิบายให้ชัดเจนด้วยตัวอย่างของ ระบบ Guelph LETS ที่ใช้กันในเมืองเกวลฟ์ จังหวัดออนตาริโอ ประเทศแคนาดา

Guelph LETS พิมพ์ธนบัตรดอลลาร์สีเขียวซึ่งสมาชิกสามารถถอนออกไปใช้ในการค้าภายในชุมชนได้ บัญชีของสมาชิกจะถูกหักออกตามมูลค่าที่ระบุบนธนบัตรแล้วไปเพิ่มเครดิตในบัญชีส่วนกลาง ที่น่าสนใจคือระบบนี้สามารถใช้ได้ในการค้าขายกับผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกด้วย เช่นเดียวกับในระบบ HOURS ที่สมาชิกสามารถทำธุรกิจโดยไม่ต้องเปิดบัญชี ธุรกิจระหว่างสมาชิกกับคนนอก หรือแม้กระทั่งระหว่างคนนอกด้วยกันเอง โดยใช้ธนบัตรจะไม่มี การบันทึก เมื่อมีรายการเกิดขึ้นดังที่กล่าวข้างต้น ธนบัตรจะถูกใช้หมุนเวียนจนกระทั่งตกอยู่ในมือของสมาชิกที่ตัดสินใจจะฝากเงินเพิ่มในบัญชี ถึงจุดนี้บัญชีของสมาชิกก็จะมีเครดิตเพิ่มขึ้นตามมูลค่าบนธนบัตรโดยหักออกจากบัญชีส่วนกลางไปพร้อมกัน ธนบัตรเหล่านี้สามารถนำออกมาหมุนเวียนใหม่เมื่อมีสมาชิกอีกคนถอนออกมา ระบบผสมอื่นๆ ซึ่งมีหลักการคล้ายคลึงกับ Guelph LETS ได้แก่ ธนาคาร Tlaloc ในเม็กซิโกซิตี Talents ในสวิตเซอร์แลนด์ และระบบ Noppes ในเนเธอร์แลนด์

TimeDollars

Time Dollars อยู่ในรูปแบบของธนาคารบริการชุมชนซึ่งริเริ่มโดยเอ็ดการ์ คาร์ห์น (Edgar Cahn) ในกรุงวอชิงตันดีซี สหรัฐอเมริกา แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากองค์การรัฐบาลและเอกชนในสหรัฐอเมริกา และขณะนี้ทั่วทั้งสหรัฐ มีชุมชนที่ใช้ระบบนี้หลายร้อยแห่ง

สมาชิกจะฝากเครดิตในรูปของ 'ชั่วโมง' ที่เพิ่มไปให้กับการทำงานช่วยเหลือโครงการหรือสมาชิกในชุมชน ผลก็คือ เขาจะได้รับความช่วยเหลือหรือบริการจากสมาชิกคนอื่นด้วยเครดิตเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น สมาชิกคนหนึ่งได้รับเครดิต Time Dollars หนึ่งหน่วยจากการใช้เวลา 1 ชั่วโมงซ่อมจักรยานให้เพื่อนบ้าน ต่อมาเมื่อเขาต้องออกไปทานอาหารค่ำนอกบ้าน เขาสามารถใช้เครดิตที่เขาอยู่ขอให้คนอื่นมาดูแลลูกให้เขาได้เป็นเวลา 1 ชั่วโมง

ประโยชน์ของระบบเงินตราชุมชน

ระบบเงินตราชุมชนสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้หลายทางดังนี้

- ระบบเงินตราชุมชนช่วยให้ชุมชนมีอำนาจและอิสระในการจัดการเศรษฐกิจของตนเองได้มากขึ้น เพราะชุมชนเป็นอิสระจากปัจจัยด้านเงินซึ่งต้องหามาจากนอกชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงสามารถวางแผนการผลิตสินค้าหรือการให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการกระตุ้นการผลิตสินค้าและให้บริการภายในชุมชน และก่อให้เกิดการขยายการสร้างงานและการจ้างงานในชุมชนตามมา

- ระบบเงินตราชุมชนช่วยก่อให้เกิดการหมุนเวียนของทรัพยากรในชุมชน ลดการไหลออกของทรัพยากรท้องถิ่นสู่ภายนอก เช่น คน สิ่งแวดล้อม เนื่องจากเมื่อชุมชนใช้เงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชุมชน จะทำให้ทรัพยากรท้องถิ่นซึ่งเป็นปัจจัยในการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ หมุนเวียนอยู่ในชุมชนมากขึ้น เพราะเงินตราชุมชนนี้ใช้ในการแลกเปลี่ยนในชุมชนเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้นอกชุมชนได้

- ระบบเงินตราชุมชนช่วยลดผลกระทบจากความผันผวนของระบบเศรษฐกิจภายนอกและค่าเงินในระดับประเทศ ภูมิภาค หรือโลกที่มีต่อชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนเบาะกันกระแทก (buffer) ของชุมชนที่ลดทอนความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดจากภายนอก เนื่องจากชุมชนลดการผูกติดและพึ่งพากับเงินตราในระบบและมีระบบแลกเปลี่ยนภายในของชุมชนเอง

- การที่ระบบเงินตราชุมชนไม่มีดอกเบี้ยเป็นการลดภาระให้กับสมาชิกในชุมชนที่จะต้องหาเงินมาใช้ดอกเบี้ยของเงินที่กู้ยืมมา โดยจะมีประโยชน์มากสำหรับคนจน เพราะคนที่ขาดแคลนเงินตรากระแสหลักก็คือ ผู้มีรายได้น้อยหรือคนจน ซึ่งระบบดอกเบี้ยมีผลทำให้คนจน ผู้มีรายได้น้อยที่กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ ตกอยู่ในวงจรหนี้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด อีกประการหนึ่งการที่ไม่มีดอกเบี้ยในระบบเงินตราชุมชนช่วยให้มีการหมุนเวียนของเงินตราชุมชนเร็วขึ้น เนื่องจากไม่มีผลตอบแทน(ดอกเบี้ย)ในการสะสมเอาไว้ ซึ่งเป็นการกระตุ้นการผลิตและแลกเปลี่ยนในชุมชน และการใช้เงินตราชุมชนควบคู่กับเงินตรากระแสหลักในการแลกเปลี่ยนก็จะช่วยการหมุนเวียนของเงินตรากระแสหลักเร็วขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเป็นการกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมอีกทางหนึ่ง

- ระบบเงินตราชุมชนยังช่วยให้ชุมชนเป็นอิสระจากการกำหนดมูลค่าของสิ่งต่างๆ จากระบบตลาดภายนอก โดยระบบเงินตราชุมชนจะเป็นกลไกให้ชุมชนสามารถกำหนดคุณค่าและมูลค่าของสิ่งต่างๆ ในชุมชน นอกจากนี้เงินตราชุมชนสามารถถูกใช้เป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนในด้านสังคม กล่าวคือ ชุมชนสามารถให้ค่ากับกิจกรรมที่ไม่ถูกให้ค่าในระบบเศรษฐกิจกระแสหลัก โดยใช้เงินตราชุมชนเป็นคำตอบแทน

- เกิดการพัฒนาธุรกิจชุมชน ระบบเงินตราชุมชนทำให้โอกาสในการลงทุนริเริ่มธุรกิจเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น โดยคนที่ต้องการเริ่มทำธุรกิจของตนเองสามารถระดมเงินทุนที่ต้องกู้จากแหล่งเงินกู้ โดยใช้เงินตราชุมชนในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่จำเป็นในการก่อตั้งธุรกิจของตนเอง อีกทั้งยังไม่ต้องรับภาระดอกเบี้ย ตัวอย่างเช่น การเปิดร้านอาหารที่เจ้าของร้านได้ใช้เงินตราชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนแรงงานและสินค้าในชุมชน เพื่อก่อสร้างและเตรียมการที่จะเปิดร้านอาหาร เมื่อร้านอาหารเปิด แรงงานเหล่านั้นก็สามารถนำเงินตราชุมชนมาซื้ออาหารจากร้านได้

- สร้างความเข้มแข็งในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน เพราะระบบเงินตราชุมชนที่เกิดขึ้นเป็นการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดจากการได้ทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยผ่านกระบวนการประชุมสมาชิกและคณะทำงาน

- ระบบเงินตราชุมชนเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ในเรื่องระบบเศรษฐกิจในชุมชนและความเชื่อมโยงระหว่างระบบเศรษฐกิจภายในและภายนอกชุมชน การบริหารจัดการระบบทำให้ชุมชนรู้จักการประเมินผลของการดำเนินงาน สรุปบทเรียนและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา

การศึกษา พัฒนาและเผยแพร่ระบบเงินตราชุมชนในประเทศไทย

วิกฤตการเงินของประเทศไทยเมื่อปี 2540 และได้ขยายตัวเป็นวิกฤตเศรษฐกิจในเวลาต่อมา ทำให้เกิดผลกระทบทางลบกับหลายส่วนๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเงิน ธุรกิจเอกชนในหลายสาขา ซึ่งมีผลทำให้พนักงานของบริษัทธุรกิจและสถาบันการเงิน รวมทั้งแรงงานในโรงงานจำนวนหนึ่งถูกเลิกจ้าง หมู่บ้านในชนบทและการผลิตในภาคเกษตรถูกมองว่าเป็นฐานที่จะรองรับแรงงานที่ถูกเลิกจ้างที่มีพื้นเพจากชนบท อย่างไรก็ตาม

ภาคชนบทเองก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤตดังกล่าว ตัวอย่างเช่นเงินที่ถูกส่งมาจากเมืองสู่ชนบทลดน้อยลงเมื่อลูกหลานที่เข้าไปทำงานในเมืองถูกเลิกจ้าง และจากการที่ค่าเงินบาทลอยตัวทำให้ชาวบ้านต้องซื้อสินค้าแพงขึ้น เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง ปุ๋ยเคมีซึ่งต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศ นอกจากวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อชนบทแล้ว หากพิจารณาในระยะ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา แนวทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งการส่งเสริมการส่งออกและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมได้ทำให้เกิดการดูหมิ่นพยากรณ์จากชนบทเข้าไปตอบสนองการเจริญเติบโตตามแนวทางการพัฒนาของประเทศ

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากแนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ทำให้หลาย ๆ ส่วนของสังคมมีแนวคิดตรงกันว่าควรจะเน้นการพัฒนาที่เพิ่มศักยภาพของชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงเกิดการเคลื่อนไหวจากทั้งภาครัฐ ธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน สนับสนุนเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเข้มแข็ง เพื่อสร้างฐานของชุมชนให้เข้มแข็ง ทั้งทางด้านคน สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างสมาชิกในชุมชนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เข้ามาช่วยเสริมกระบวนการพึ่งตนเองของชุมชน เพราะทำให้เกิดการหมุนเวียนทุนและทรัพยากรอยู่ในชุมชน เป็นการลดการไหลออกของทรัพยากรท้องถิ่น และเป็นการกระตุ้นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน อย่างไรก็ตามการที่ชุมชนใช้เงินประจำชาติ (เงินบาท) เพียงอย่างเดียวในการแลกเปลี่ยนยังมีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือในกรณีที่ชุมชนมีสินค้าและบริการที่จะแลกเปลี่ยนกันแต่ขาดแคลนเงินบาทในชุมชน ทำให้ไม่สามารถจะแลกเปลี่ยนกันได้ อีกประการหนึ่งคือเงินบาทสะดวกต่อการไหลออกจากชุมชน และค่าเงินบาทจะถูกกำหนดโดยปัจจัยภายนอก เช่นสถานการณ์การเงินระดับโลกหรือการเก็งกำไรค่าเงิน ฉะนั้นเงินบาทที่หมุนเวียนอยู่ในชุมชนจะมีค่าขึ้นหรือลงอยู่นอกเหนือการควบคุมของชุมชน เครื่องมืออันหนึ่งที่ช่วยให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการแลกเปลี่ยนในชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้คือระบบเงินตราชุมชน

การศึกษา พัฒนาและเผยแพร่ระบบเงินตราชุมชนในประเทศไทยได้เริ่มขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม 2540 ภายใต้โครงการระบบเงินตราชุมชน (Thai Community Currency Systems Project) ดำเนินการโดยสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิญี่ปุ่น หน่วยงานอาสาสมัครแคนาดา (CUSO) หน่วยงานอาสาสมัครอังกฤษ (VSO) โครงการศึกษาและปฏิบัติการงานพัฒนา (Focus on the Global South) โดยโครงการฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ศึกษากระบวนการเศรษฐกิจทางเลือกซึ่งมุ่งเน้นการพึ่งตนเองของชุมชนทั้งในบริบทของไทยและต่างประเทศ
- แลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องบทบาทของระบบเงินตราชุมชนในการพัฒนา ระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ
- พัฒนาและประเมินผลระบบเงินตราชุมชนไทยที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชนขององค์กรพัฒนาเอกชนไทย และประสบการณ์ในการดำเนินงานระบบเงินตราชุมชนขององค์กรระหว่างประเทศ
- เผยแพร่ข้อมูลและประสบการณ์ของการจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนในประเทศไทย และขยายผลในชุมชนอื่นๆ ทั้งในประเทศและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในส่วนของการดำเนินงานนั้น โครงการฯ ได้ประสานงานกับนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีความสนใจกับระบบเงินตราชุมชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการ เช่น สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา ชมรมศิษย์เก่าบูรณะชนบทและเพื่อน เสมสิกขาลัย มูลนิธิสุขภาพไทย คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา และมูลนิธิพัฒนาเด็ก

การดำเนินโครงการแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ

ระยะแรก ศึกษากระบวนการเงินตราชุมชนในต่างประเทศและระบบเศรษฐกิจทางเลือกในประเทศไทย
ในระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม 2541 โครงการฯ ได้ศึกษาแนวคิดพื้นฐาน การบริหารจัดการ ประโยชน์ อุปสรรคของระบบเงินตราชุมชนที่ใช้ในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกาเหนือ หลังจากนั้นโครงการฯ ยังได้ศึกษากิจกรรมในระบบเศรษฐกิจทางเลือกในประเทศไทย ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมอยู่ในชุมชนต่างๆ โดยเฉพาะภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นกลุ่มอมมทรัพย์ กลุ่มเครดิตยูเนียน ธนาคารมุสลิม ประเพณีการลงแขก และชุมชนอโคก ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจกับระบบเงินตราชุมชนจากประสบการณ์ในต่างประเทศและกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจทางเลือกในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์หายุทธศาสตร์ที่เหมาะสมที่จะเผยแพร่ระบบเงินตราชุมชนในประเทศไทยต่อไป

ระยะที่สอง เผยแพร่แนวคิดเรื่องระบบเงินตราชุมชนและคัดเลือกชุมชนเพื่อจัดตั้งระบบเงินตราชุมชน โครงการฯ ได้จัดเสวนากับกลุ่มนักวิชาการถึงปัญหาของการพัฒนาในปัจจุบันที่มีต่อชุมชนและทางออก และโครงการฯ ยังได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการในภาคต่างๆ ของประเทศไทย อันได้แก่ภาคใต้ (วันที่ 3-5 สิงหาคม 2541 ที่จังหวัดสงขลา) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วันที่ 21-23 กันยายน 2541 ที่จังหวัดสุรินทร์) และภาคเหนือ (วันที่ 16-17 ตุลาคม 2542 ที่จังหวัดเชียงใหม่) เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องผลกระทบของระบบเศรษฐกิจภายนอกต่อชุมชน และเพื่อแนะ เผยแพร่แนวคิดและวิธีการทำงานของระบบเงินตราชุมชน โดยมีตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชน นักพัฒนา และนักวิชาการเข้าร่วม จากการสัมมนาดังกล่าว ตัวแทนจากองค์กรชุมชนที่ร่วมสัมมนาได้ให้ความสนใจที่จะจัดหาระบบเงินตราชุมชนขึ้นในชุมชนของตนเองทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ และได้กลับไปปรึกษาหารือกับสมาชิกในชุมชน ผลปรากฏว่ากลุ่มองค์กรชุมชนจากอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร มีความสนใจและต้องการที่จะจัดหาระบบเงินตราชุมชนขึ้นในชุมชนของตนเอง เมื่อเจ้าหน้าที่โครงการฯ ได้เข้าไปสำรวจชุมชนแล้วเห็นว่า ชุมชนมีความพร้อมในหลายด้าน กล่าวคือชุมชนมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเพื่อการพึ่งตนเองมาเป็เวลานาน มีผู้นำและกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีการผลิตที่หลากหลายในชุมชน (เช่น โรงสีข้าว กลุ่มผลิตนมถั่วเหลือง กลุ่มผลิตแชมพูและน้ำยาล้างจาน ศูนย์สุขภาพ กลุ่มเอ็ดอูเอ็ดกิน ฯลฯ) ดังนั้นโครงการฯ จึงได้ให้การสนับสนุนกับชาวบ้านในการจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนขึ้นที่อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

สำหรับการเผยแพร่แนวคิดและสร้างความเข้าใจเรื่องระบบเงินตราชุมชนนั้น โครงการฯ ได้ทำอย่างต่อเนื่อง โดยเจ้าหน้าที่โครงการฯ ได้รับเชิญไปบรรยายและจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจเรื่องระบบเงินตราชุมชนจากองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และองค์กรต่างๆ เช่นสมัชชาคนจน, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA), สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดยโสธร ฯลฯ นอกจากนี้โครงการฯ ยังได้เผยแพร่แนวคิดเรื่องระบบเงินตราชุมชนผ่านสื่อต่างๆ ในรูปแบบของบทความในสิ่งพิมพ์ต่างๆ และอินเทอร์เน็ต

ระยะที่สาม จัดตั้งระบบเงินตราชุมชนในชุมชน หลังจากได้ตกลงร่วมกันระหว่างแกนนำในชุมชนกับโครงการฯ ที่จะจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนขึ้นในชุมชน เจ้าหน้าที่โครงการฯ ก็ได้เข้าพื้นที่เพื่อศึกษากิจกรรมในด้านการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนและวัฒนธรรมประเพณี จากนั้นได้จัดเวทีประชุมในหมู่บ้านต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องแนวคิดและวิธีการทำงานของระบบเงินตราชุมชนให้แก่สมาชิกในชุมชน พร้อมกับค้นหาผู้ที่มีความสนใจจะเข้าร่วมจัดตั้งระบบเงินตราชุมชน ในที่สุดมี 5 หมู่บ้านตกลงที่จะร่วมกันจัดหาระบบเงินตราชุมชนขึ้น และได้มีตัวแทนจาก 5 หมู่บ้านเป็นคณะกรรมการจำนวน 14 คน โดยได้ร่วมกันทำงานกับโครงการฯ เพื่อพัฒนารูปแบบของระบบเงินตราชุมชน กำหนดวัตถุประสงค์ การออกแบบบัตร วางแผนและนโยบายการจัดการระบบ โดยเรียกเงินตราชุมชนที่ตั้งขึ้นว่า “เบี้ยกุดชุม”

ระยะที่สี่ ติดตาม ประเมินผล พัฒนาระบบเงินตราชุมชน และขยายผลในชุมชนอื่น โครงการฯ ได้วางแผนที่จะติดตามและประเมินผล หลังจากที่ชุมชนได้ใช้เงินตราชุมชนไประยะหนึ่ง และนำผลการประเมินมา พัฒนาระบบเงินตราชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรวมถึงการวางแผนการผลิตสินค้าและบริการในชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นหมุนเวียนอยู่ในชุมชน ในขณะเดียวกันในกรณีที่มิชุมชนอื่นมีความสนใจที่จะจัดทำระบบเงินตราชุมชนขึ้น โครงการฯ ก็สามารถสนับสนุนจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนได้ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานในระยะที่สี่ยังไม่สามารถทำได้เต็มที่ เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยได้วินิจฉัยว่าการใช้เบี้ยกุดชุมนั้นเข้าข่ายละเมิดกฎหมาย 2 มาตรา กล่าวคือเป็นการทำ จำหน่าย ใช้ หรือนำออก วัตถุประสงค์เงินตราโดยมิได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อันเป็นการต้องห้ามตามบทบัญญัติ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ.2501 และมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 ที่ว่าบุคคลใดนอกจากธนาคารพาณิชย์จะใช้ชื่อหรือคำแสดงชื่อในธุรกิจว่า “ธนาคาร” มิได้

หลังจากทราบผลการพิจารณาของธนาคารแห่งประเทศไทย คณะทำงานเบี้ยจึงได้มีมติให้ระงับใช้เบี้ยชั่วคราว และเปลี่ยนชื่อจาก “ธนาคารเบี้ยกุดชุม” เป็น “กลุ่มพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง” และได้ขอความช่วยเหลือจากสภาพนายความในการยื่นเรื่องถึงกระทรวงการคลังเพื่อให้พิจารณากรณีเบี้ยกุดชุมใหม่อีกครั้ง

วิสาหกิจชุมชน... กลไกสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน

สรุปและเรียบเรียงโดย กรองทอง สุดประเสริฐ
โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม สกว.
ที่มา : ที่ประชุมข่ายประชาสังคมไทย ครั้งที่ 2/2545
ณ ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข
เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2545

ที่ประชุมข่ายประชาสังคมครั้งที่ 2/2545 จัดขึ้น เมื่อวันที่ 1 เมษายนที่ผ่านมา ณ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข โดยมี ศ.นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธานที่ประชุม ที่ประชุมได้นำเสนอตัวอย่างวิสาหกิจชุมชน โดยผู้แทนชุมชนเขาคคราม จ.กระบี่ และดร.เสรี พงศ์พิศเป็นผู้ตั้งประเด็นสังเคราะห์ นอกจากนี้ ส.ว.มิชัย วีระไวทยะ ร่วมแลกเปลี่ยนเรื่อง...วิสาหกิจชุมชนกับธุรกิจมหภาคและธุรกิจข้ามชาติ สำหรับช่วงบ่ายมีการแบ่งกลุ่มย่อย ภายใต้เรื่อง วิสาหกิจชุมชน...กลไกการสร้างเสริมความเข้มแข็งภาคประชาชน

แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากตัวแทนวิสาหกิจชุมชนเขาคคราม

คุณห้าสัน วันศุกร์ ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน จากเขาคคราม จังหวัดกระบี่ เล่าให้ฟังถึงพัฒนาการประสบการณ์ และอุปสรรคในการดำเนินวิสาหกิจของชุมชนเขาคคราม คุณห้าสันเน้นถึงเรื่องแผนแม่บทชุมชน และความสำคัญของแกนนำชุมชนว่า สำหรับแผนแม่บทชุมชนจะทำให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการมีส่วนร่วม หากทุกตำบลจัดทำแผนแม่บทชุมชน ชุมชนก็จะรู้สถานการณ์ภายในชุมชน สามารถกำหนดอนาคต วางแผนการทำงานเอง ลงมือทำเอง เพื่อความยั่งยืน ซึ่งหัวใจของกระบวนการจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชนนั้นคือ การจัดการอย่างมีส่วนร่วม นอกจากนี้ตัวแทนหรือผู้นำชุมชน ทั้งผู้ใหญ่บ้าน อบต. กลุ่มแม่บ้าน ปราชญ์ ต่างต้องเสียสละ เข้มแข็ง ลดศักดิ์ศรี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน และจะต้องร่วมมือกัน ร้อยใจให้เป็นหนึ่งเดียว

จากนั้น ดร.เสรี พงศ์พิศ ขึ้นมาตั้งประเด็นสังเคราะห์กรณีวิสาหกิจชุมชนเขาคครามว่า การเรียนรู้ของชุมชนเขาคคราม รวมถึงชุมชนอื่นๆ ที่ได้ผล เพราะสาเหตุสำคัญๆ คือ (1) สนุก : เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว เรื่องในชุมชน วิถีธรรมชาติ (2) ได้ความรู้จริง : ชาวบ้านได้เรียนรู้โดยปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง (3) ได้เพื่อน : เครือข่ายจากชุมชนถึงเครือข่ายระดับชาติ (4) ได้กิน ได้ใช้ : ชาวบ้านได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ ทำเป็น (5) ได้ขาย ได้เงิน : บริหารจัดการเป็น เกี่ยวกับเรื่องเงินนั้นจะให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย

ดร.เสรี ได้เสนอความหมายของคำว่า "วิสาหกิจชุมชน" และ "แผนแม่บทชุมชน" ไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนคือ การดำเนินงานทุกขั้นตอน เพื่อจัดการ "ทุน" ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง (SMCE : Small and Micro Community Enterprise) ซึ่งทุนของชุมชนนั้นไม่ใช้มีความหมายเพียงเงิน แต่หมายถึงทรัพยากร ผลผลิต โภคภัณฑ์ และทุนทางสังคม (ความรู้ ภูมิปัญญา ระบบคุณค่า ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งร้อยรัดให้ผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน)

สำหรับคำว่าแผนแม่บทชุมชน คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชุมชน ที่ชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้นมา โดยกระบวนการการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจศักยภาพที่เป็น “ทุน” ที่แท้จริงของตนเองและแนวทางในการพัฒนาทุนดังกล่าวไปสู่การพึ่งตนเอง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้มีมูลนิธิมูลบ้านเรียกว่า “การทำประชาพิจัย” ย่อมาจาก “การทำประชาพิจัยและพัฒนา” หรือ PR&D (People Research and Development)

“การทำประชาพิจัย” อาจจะยังไม่เผยแพร่ในวงกว้าง ดร.เสรีจึงอธิบายเพิ่มเติมว่า “หัวใจของการทำประชาพิจัย คือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนหลุดพ้นจากวิธีคิดแบบพึ่งพาและรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก และหลักประชาพิจัย ได้แก่ (1) รู้จักโลก รู้จักสังคมไทย รู้จักตัวเอง (2) รากเหง้า เอกลักษณ์ (3) ศักยภาพ “ทุน” (4) รายรับ รายจ่าย หนี้สิน (5) เรียนรู้จากรายจ่ายชุมชนอื่น (Best Practice) (6) วิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของตนเอง เห็นทางเลือก (7) วางแผนแม่บทการพัฒนาตนเองและประชาพิจารณ์ และมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ (1) ขอบเขตพื้นที่ (ตำบล) (2) คน / ผู้เข้าร่วมกระบวนการ (3) เวทีการเรียนรู้ (4) ข้อมูลและความจริง (5) เครื่องมือและวิธีการ และ (6) แผนแม่บทชุมชน”

ผู้ตั้งประเด็นสังเคราะห์ย้าถึงแก่นสำคัญของชุมชนเข้มแข็งว่า ชุมชนจะเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้นั้น ต้องเป็นชุมชนเรียนรู้ พร้อมทั้งจะเรียนรู้, ดัดสนใจได้อย่างเป็นอิสระ และจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนจะต้องรู้ก่อนว่า คิดอย่างไร (เกี่ยวข้องกับกระบวนการทัศน์, วิสัยทัศน์, คุณค่ามาก่อนมูลค่า, ทำทำไม มาก่อน ทำอย่างไร) แล้วทำอย่างไร (เทคนิค วิธีการ, ทดลองปฏิบัติ, โครงการ) และจะจัดการอย่างไร (ระบบ, องค์กรรวม, เครือข่าย)

ช่วงท้ายของการตั้งประเด็นสังเคราะห์ ดร.เสรีเสนอต่อรัฐว่า การดำเนินการวิสาหกิจชุมชน รัฐควรมีบทบาทในการปกป้อง ค้ำครอง พุ่มพัก, สนับสนุนการเรียนรู้, พัฒนาระบบทุนสนับสนุน, มาตรการภาษี, การวิจัยและพัฒนาโดยชุมชน รวมถึงการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน ขณะเดียวกันชุมชนก็พัฒนาการเรียนรู้, สร้างสรรค์กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย, พัฒนาระบบการจัดการ และมีฐานคิดพึ่งตนเองและพอเพียง

วิสาหกิจชุมชนกับธุรกิจมหภาคและธุรกิจข้ามชาติ

จากตัวอย่างเล็กๆ ของวิสาหกิจชุมชนเขาคคราม ต่อไปเราจะมองที่ภาพใหญ่ขึ้นมา สว.มีชัย วีระไวทยะ บรรยายถึง “วิสาหกิจชุมชนกับธุรกิจมหภาคและธุรกิจข้ามชาติ”

สว.มีชัยเริ่มด้วยการชี้ให้เห็นก้าพลาดของนโยบายพัฒนาประเทศตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาว่า วิธีการที่รัฐนำมาใช้ในการพัฒนาชนบทผิดพลาด เพราะรัฐใช้ระบบราชการ และรัฐพัฒนาในเชิงสังคมสงเคราะห์ ประชาชนจึงยังไม่ยุติกันดี โดยเปรียบเทียบว่า สังคมไทยเปรียบเหมือนคนไข้ที่รักษาด้วยหมอมืดประเภท คือใช้ระบบราชการรักษา และใช้ยาไม่ถูกขนาน คือการสั่งสอนจริยธรรมให้ฟังฟัง และมองคุณค่าของความดีมากกว่าค่าเงินทอง

ทางออกที่ สว.มีชัยเสนอต่อที่ประชุมคือ เสริมสร้างความเข้มแข็งของธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนจากองค์กรภาคประชาชน และภาคเอกชน โดย สว.มีชัยอธิบายเพิ่มเติมว่า “คนจน” คือ นักธุรกิจ แต่ที่เขายังไม่ร่ำรวย ยังไม่ยุติกันดีนั้น เนื่องจากยังขาดความรู้ทักษะการบริหารจัดการในเชิงธุรกิจ และขาดโอกาส โดยเฉพาะโอกาสในการลงทุน ดังนั้นรัฐ องค์กรภาคประชาชน และภาคเอกชนต้องร่วมมือกับชุมชนในการเสริมสร้างศักยภาพให้เขาเป็นนักธุรกิจที่เก่งขึ้น เช่น อาจจัดอบรม หรือหาผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้ทางด้านธุรกิจ ลงชุมชน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ บทเรียน

ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และหาแนวทางการทำงานร่วมกัน ขณะที่ภาครัฐอาจส่งเสริมและเอื้อประโยชน์ให้บริษัทเอกชนที่ลงชุมชน เช่น หักลดหย่อนภาษี, ช่วยส่งเสริมให้บริษัทสร้างกำไรทั้งทางเงินตราและกำไรทางสังคมด้วย และสว.มีชัยได้ย้ำว่า ฝ่ายการเมืองต้องระลึกว่าเป็นผู้ตามประชาชนคือผู้นำ

วิสาหกิจชุมชน...กลไกสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน

สำหรับการประชุมกลุ่มย่อย “วิสาหกิจชุมชน...กลไกสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน” นั้น ในห้องของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือได้แลกเปลี่ยนถึงสถานการณ์ปัญหาของวิสาหกิจชุมชน พอสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิต การตลาด, การรวมกลุ่มกันในพื้นที่, คนในพื้นที่ยังขาดสำนึก / ค่านิยมในการบริโภคของที่ผลิตเองมีน้อย, สินค้าในชุมชนขาดความหลากหลาย, มุ่งตลาดภายนอกมากกว่าภายใน, ถูกนายทุนกลืนทุน การตลาด รวมถึงวัดฤติบ, ขาดกระบวนการเรียนรู้จากฐานชุมชน สำหรับปัญหาจากนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ เช่น กฎหมายที่เป็นอุปสรรค เช่น มาตรการเก็บภาษี, การผูกขาดสินค้าจากรัฐ เช่น เหล้า น้ำตาล, ขาดการวิจัยและพัฒนาที่ชัดเจนจากรัฐ เป็นต้น

ที่ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกันมองภาพข้างหน้าและหาแนวทางการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมว่า วิสาหกิจชุมชนจะต้องอยู่บนพื้นฐานหลักศาสนา, สร้างค่านิยมในการพึ่งตนเอง, มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน, สืบทอดปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น, เน้นย้ำเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนพึ่งตนเอง, ตลาดชุมชนเป็นหลัก เหลือจึงขายภายนอก, แข่งขันกันบนกฎกติกาของชุมชนเอง (Fair Trade) ไม่ใช่เดินตามกติกาของการค้าเสรี (Free Trade)

ส่วนการร่วมมือกันอย่างเป็นรูปธรรมนั้น แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ 1. พึ่งตนเอง / พึ่งกันภายในชุมชน และ 2. เชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอก

1. พึ่งตนเอง / พึ่งกันภายในชุมชน

- (1) มีเวทีเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน : ทำแผนชุมชน, วิเคราะห์วิจัยชุมชน
- (2) หาจุดอ่อน, จุดแข็ง, โอกาสร่วมกัน
- (3) เพิ่มช่องทางการสื่อสารของชุมชน เช่น วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว

เพื่อเชื่อมผู้บริโภคและผู้ผลิต

- (4) ให้มีวิทยากรกระบวนการของชุมชนเอง ซึ่งอาจได้รับการส่งเสริมจากภายนอก
- (5) ร่วมกันร่างหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องวิสาหกิจชุมชน

2. เชื่อมโยงภายนอก

(1) เวทีระดับเครือข่าย จังหวัด ภูมิภาค โดยเชื่อมโยงเรื่องการตลาด การผลิต รวมถึงการเชื่อมกระบวนการเรียนรู้และการทำงานร่วมกับหอการค้า

- (2) เสริมความรู้ การปรับปรุงภาพสินค้าจากภายนอก เช่น ทุนสนับสนุนการวิจัยผลิตภัณฑ์
- (3) เครือข่ายการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ในห้องย่อยของภาคกลางและภาคใต้แลกเปลี่ยนกัน 3 ประเด็น คือ ทบทวนสาระการประชุมในช่วงเช้า, ประเมินสถานการณ์ของแต่ละจังหวัด และเสนอยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน แต่จะสรุปเพียง 2 เรื่อง

เรื่องแรก ประเด็นเนื้อหาสาระของการประชุมช่วงเช้ามีหลายเรื่องที่น่าสนใจและนำมาคิดต่อ เช่น

ความแตกต่างของคำว่า “วิสาหกิจชุมชน” และ “ธุรกิจชุมชน” : วิสาหกิจชุมชน มุ่งเรื่องการทำเอง ใช้เอง ขายเอง โดยพึ่งตลาดในท้องถิ่นเป็นหลัก เน้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาในท้องถิ่น กันเงิน ไหลออก ต่างกับคำว่า “ธุรกิจชุมชน” ซึ่งเน้นเรื่องการผลิต การบริการในชุมชน มุ่งสร้างรายได้

แผนแม่บทเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน แผนแม่บทคือแผนชีวิต หัวใจคือการเรียนรู้ แต่สถานการณ์จริงส่วนใหญ่เป็นแผนธุรกิจชุมชน คือทำเพื่อขายพึ่งตลาดภายนอก

ลิขสิทธิ์ภูมิปัญญา ยังไม่มีการปกป้อง

การสนับสนุนจากภาครัฐ รัฐมีเจตนาดี แต่ไม่รู้วิธีการ เช่น กองทุน 1 ล้านบาท เร่งรัดเรื่องเวลา ทำให้เสี่ยงต่อชุมชนที่อ่อนแอ

สี่ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

ก่อนปิดการประชุมคุณเอนก นาคะบุตร ขึ้นมานำเสนอ 4 ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เน้นการพึ่งตนเอง

พึ่งกันและกัน ลดการพึ่งพิงจากภายนอก มีสำนักเอื้ออาทร ไม่ขัดหลักศาสนา พลังขับเคลื่อนคือกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิต การออม การรวมพล ทำให้สามารถค้นหาทุนทุนชีวิต ทุนชุมชน สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (ไม่ใช่กระบวนการพัฒนาสินค้า) เพื่อนำไปสู่กระบวนการถักทอเครือข่ายการทำงาน ร้อยคน ร้อยข่าย คือพลังหลัก

ยุทธศาสตร์ที่ 2 กระจายการตลาด

ขยายและกระจายผลิตภัณฑ์ที่เหลือใช้ โดยวางสินค้าในที่ที่คนชั้นกลางเข้าถึง เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงเรียน โรงพยาบาล พลังขับเคลื่อนคือ เปิดโอกาสให้ประชาชนจัดตั้งอย่างครบวงจร เช่น กรณีของ จ. นครศรีธรรมราช ชาวบ้านร่วมกันลงหุ้นทำโรงงานร่วมกัน คุณเอนกเสนอว่าเครือข่ายหรือแผนที่ลงหุ้นทำวิสาหกิจนั้น ชุมชนร่วมกันทำตามศักยภาพของชุมชน แล้วร้อยรวมถึงระดับจังหวัด และใช้สื่อ เพื่อให้เห็นตัวตนของสินค้า ชุมชนต้อง “จัดตั้งตนเองครบวงจร” ส่วนรัฐลดอำนาจการจัดการ โดยองค์กรอื่นๆ อาจร่วมส่งเสริม เช่น สสส.ร่วมสนับสนุนงบประมาณ โดยต่อยอดจากกองทุน SIF หรือกองทุน 1 ล้านบาท

ยุทธศาสตร์ที่ 3 รุกด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น / ทุนทางสังคม

วิสาหกิจชุมชนทำเพื่อแบ่งปันกัน ข้อเสนอ (1) ทำสารานุกรมคำหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน (2) ถอดตัวแบบ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่รัฐ / ชุมชนอื่นประจักษ์ (3) ถอดประสบการณ์ของวิสาหกิจชุมชนให้เป็นภาษาที่ง่ายต่อการศึกษา (4) แหล่งทุนต้องพิจารณาว่า จะสนับสนุนอย่างไร เพื่อให้เกิดคลังความรู้ติดตัวเครือข่าย / ชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปกป้องภูมิปัญญา-สิทธิชุมชนด้วยจิตวิญญาณแม่

จิตวิญญาณแม่ คือสำนักของความเอื้ออาทร ของการให้ โดยนักวิจัยชุมชน นักประชาสังคม และคนในชุมชนร่วมมือกันปกป้องภูมิปัญญา-สิทธิชุมชน แต่คำถามคือจะอย่างไรให้นโยบายรัฐและพ.ร.บ.ส่งเสริมและเข้าใจถึงจิตวิญญาณแม่

หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และวิสาหกิจชุมชน มุมมองสู่การพัฒนาเกษตรยั่งยืน

สรุปและเรียบเรียงโดย กรองทอง สุตประเสริฐ

โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม สกว.

จากเวทีอภิปรายสาขาเศรษฐศาสตร์เรื่อง

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และวิสาหกิจชุมชน มุมมองสู่การพัฒนาเกษตรยั่งยืน”

ในการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 40 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ณ ห้อง ศร.3-303 วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2545

ณ เวลานี้หัวใจของทิศทางการพัฒนาอยู่ที่ “ชุมชน” เป็นสำคัญ นโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ถือเป็นนโยบายหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อต้องการพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน หากจะถามถึงความสำเร็จของนโยบายนี้คงตอบไม่ได้เต็มปากเต็มคำ เพราะผลสำเร็จของนโยบายนี้ต้องอาศัยระยะเวลาพอสมควร แต่สิ่งที่ควรพิจารณาในขณะนี้คือนโยบายนี้สามารถเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้หรือไม่, นโยบายนี้จะหนุนเสริมการพัฒนาภาคการเกษตรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอย่างยั่งยืนได้หรือไม่, นโยบายนี้จะหนุนเสริมการเกษตรยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร...

หากนโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ดำเนินการอย่างถูกทิศถูกทางตามปรัชญารากฐานของนโยบายนี้ที่นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวไว้ 5 ประการคือ (1) การเติมรายได้ให้แก่ชุมชน (2) การพัฒนาชุมชนให้เป็นฐานการผลิตใหม่ที่ยั่งยืนของประเทศ (3) การส่งเสริมให้ชุมชนต่างๆ เลือกเข้าสู่โลกาภิวัตน์ได้ตามความถนัด และตามศักยภาพของแต่ละชุมชน (4) การพัฒนาและสร้างจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการให้กับชุมชน และ (5) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน (ข้อมูลจากการสำรวจอุตสาหกรรมสารฉบับประจำเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2544) เชื่อแน่ว่า นโยบายนี้จะเป็กลไกสำคัญต่อการสร้าง “ชุมชนเข้มแข็ง”

ธุรกิจชุมชนและเกษตรยั่งยืนหัวใจสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง

จากการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 40 สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดอภิปรายเรื่อง “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และวิสาหกิจชุมชน มุมมองสู่การพัฒนาเกษตรยั่งยืน” เมื่อวันอังคารที่ 5 กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ผศ.ดร.ธันวา จิตต์สงวน หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หยิบยกเรื่อง “ชุมชนเข้มแข็ง” ขึ้นมาอธิบายว่า หนทางไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งนั้นต้องประกอบด้วย (1) ใช้ภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ (2) ลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก (3) มีการเติบโตอย่างยั่งยืนเป็นตอน (4) มีกระบวนการเรียนรู้ : ไม่ใช่เข้มแข็งจากวัตถุ เช่น มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เป็นต้น

ที่สำคัญธุรกิจชุมชนและเกษตรยั่งยืนถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งชุมชน องค์ประกอบสำคัญของชุมชนเข้มแข็งจึงประกอบไปด้วย (1) มีผลผลิตชุมชน : เป็นผลผลิตที่เกิดจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ

ของชุมชน (2) มีธุรกิจชุมชน : สร้างบนพื้นฐานการเหลือ ชุมชนต้องมีพอเพียงเสียก่อน หากเหลือจึงขาย ไม่ใช่ใช้ตลาดนำ (3) มีศูนย์กลางเรียนรู้ชุมชน : ชุมชนมีศักยภาพในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น มีการทำแผนชุมชน (4) มีกองทุนชุมชนที่มีชีวิต : มีการไหลเวียนของเงินทุน เช่น มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น (5) มีระบบสวัสดิการชุมชน เช่น สาธารณสุขชุมชน เป็นต้น โดยที่ระบบการเกษตรอย่างยั่งยืนอย่างน้อยต้องประกอบด้วย (1) เป็นการผลิตที่สร้างคุณภาพชีวิต เช่น สร้างอาหารพอเพียงต่อเกษตรกร (2) สมดุลกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และ (3) เป็นชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากนี้อาจารย์ธันวาได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการพิจารณานโยบายต่างๆ ของรัฐว่า นโยบายต่างๆ ของรัฐนั้นเป็นเพียงหนทางไปสู่เกษตรยั่งยืน เป็นเพียงเครื่องมือที่จะนำไปสู่ชุมชนยั่งยืน อย่างนโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” อย่ายึดมั่นกับรายได้หรือตัวเงิน แต่ต้องพิจารณาที่ผลที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน

นโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จะประสบผลสำเร็จได้ต้องประกอบด้วย (1) นำไปสู่การใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรชุมชน (2) ต้องเป็นสิ่งที่ล้นจากภายในชุมชน เหลือจึงนำออกสู่ตลาด (3) ต้องเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ไม่ได้ถูกชักนำจากองค์กรภายนอก (4) ไม่มอง “กำไร” ที่เป็นตัวเงิน และ (5) ปลุกกระแสชาตินิยม และสำหรับประเด็นของนโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ที่ต้องพิจารณาคือ (1) กำไรอยู่ที่ชุมชนหรือเปล่า (2) กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นหรือไม่ (3) ระหว่างทำก่อให้เกิดกระบวนการสร้างทุนทางสังคมหรือไม่ เช่น เกิดความสามัคคีใหม่, มีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นหรือไม่ และ (4) มีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน มั่นคง เป็นไปในแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

พัฒนาเกษตรยั่งยืนจากผลิตผลชุมชนสู่ธุรกิจ SMEs

นโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” มีพื้นฐานการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในแต่ละชุมชนเป็นจุดเริ่มต้น ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาของชุมชน ล้วนสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลผลิตที่ตรงความต้องการของตลาดได้ และเมื่อชุมชนมีรายได้ ก็จะส่งผลให้สังคมและชุมชนเกษตรของไทยเข้มแข็งตามไปด้วย คุณณรงค์ศักดิ์ ผำเจริญ ผู้ประกอบธุรกิจ SMEs มอง “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ในแง่การนำสินค้ามาประกอบธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง (SMEs) ว่า เป็นการต่อยอดนโยบายให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น โดยวิเคราะห์ถึงยุทธศาสตร์ SMEs ในระบบเศรษฐกิจว่า ธุรกิจ SMEs ประกอบด้วยการใช้ภูมิปัญญา, การสร้างทักษะองค์ความรู้, การสร้างมูลค่าส่วนเพิ่ม และก่อให้เกิดความมั่นคงทั้งต่อผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ซึ่งกลไกนี้จะช่วยสร้างเครือข่ายความมั่นคงทางสังคมให้แก่ชุมชนด้วย

สำหรับดร.ปรเมธี วิมลศิริ ผู้อำนวยการกองวางแผนส่วนรวม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มองว่า ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาผลิตผลชุมชนและการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งมีมาก เช่น คุณภาพสินค้าไม่คงที่, ขาดความรู้ด้านการจัดการ, ระบบตลาดที่ไม่แน่นอน, ขาดการประชาสัมพันธ์, วัตถุดิบในท้องถิ่นไม่เพียงพอ, ยังไม่มีการรวมกลุ่ม, การบริหารจัดการไม่ครบวงจร เป็นต้น แนวทางการแก้ไขระดับนโยบาย เช่น รัฐควรมีมาตรการส่งเสริมให้ประชาชนสนับสนุนสินค้าชุมชน, การส่งเสริมควรเน้นเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ, หน่วยงานรัฐควรประสานกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างภาคีการพัฒนา, รัฐควรยอมรับความเสี่ยงของการดำเนินธุรกิจด้วย ฯลฯ ส่วนในระดับองค์กรชุมชน เช่น พัฒนาทรัพยากรบุคคลในชุมชน, ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน, ทำงานโดยอาศัยเครือข่ายธุรกิจชุมชน, ให้ความสำคัญกับเป้าหมายระยะยาวมากกว่าระยะสั้น เป็นต้น

สี่ปรัชญาพื้นฐานก่อนสร้างนโยบาย

หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร ยังได้ฝากปรัชญาพื้นฐาน 4 ข้อไปถึงรัฐบาลว่า ไม่ว่ารัฐจะกำหนดนโยบายอะไรออกมาก็ตามควรคำนึงถึง

1. มั่นใจในทัศนคติแห่งการพึ่งพาตนเอง : เชื่อมมั่นในทุนสังคมของเรา เช่น พลังความสามัคคี ความมีน้ำใจเอื้ออาทรกัน การเกื้อหนุนซึ่งกันและกันของสมาชิกในสังคม

2. พัฒนาความสัมพันธ์ที่เสื่อมโทรมลงไป ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคน-คน และคน-สิ่งแวดล้อม

3. ให้ความสำคัญกับเป้าหมายเท่ากับกระบวนการ คือไม่เพิกเฉย "กระบวนการ" ที่จะนำไปสู่เป้าหมาย ไม่ใช่ให้ความสำคัญเฉพาะเป้าหมายที่สามารถวัดได้เท่านั้น

4. การจัดการบริหารในองค์กรรวม คือการจัดการบริหารต้องพิจารณาในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

ท้ายสุดรัฐบาลควรหรือไม่ควรทำอะไร อาจารย์ธันวา เสนอไว้ 3 ประการดังนี้ (1) อย่าเห็นแก่ความง่าย เช่น ทำเหมือนๆ กัน ง่ายดี การจะน่านโยบายมาปฏิบัติขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ (2) อย่าหลงกับสิ่งที่กำลังกระทำ : เช่น อย่าหยุดกับยอดขาย และ (3) อย่าเอาความโลภเป็นตัวตั้ง คืออย่าใช้ "แรงจูงใจ" เช่น เงิน กำไร มาใช้ในการทำงาน ต้องใช้ "แรงบันดาลใจ" มานำการทำงาน การจะสะสมอะไรบางอย่างให้พอเพียงต้องไม่โลภ

ผ้าทอพื้นบ้าน : สินค้าชุมชนที่ต้องพัฒนาอย่างครบวงจร

โดย ผศ.พัชริน ดำรงกิตติกุล
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จากกระแส “นิยมไทย” ส่งผลให้คนไทยจำนวนมากหันมาใช้ผ้าไทย บุคลากรในหลายหน่วยงานใส่ผ้าไทยสัปดาห์ละ 1 วัน ในงานประชุมสัมมนาต่างก็พร้อมใจกันใส่ผ้าไทย หลายคนใส่ผ้าไทยเพราะชอบความสวยงาม ความมีเสน่ห์ของผ้าไทย เวลานี้มองไปที่ไหนก็เห็นคนใส่ผ้าไทย และมีคนจำนวนไม่น้อยที่ชอบซื้อผ้าไทยด้วยเหตุผลที่ ผ้าทอพื้นบ้านเป็นสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และมีเรื่องราวความเป็นมาที่บูรณาการกับวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองในการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่น และสร้างเศรษฐกิจชุมชน

หากผู้ใช้ผ้าไทยมองเห็น สินค้าชุมชน เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนแล้ว และมาวิเคราะห์ร่วมกันว่า การสร้างความ “นิยมไทย” กระตุ้นตลาดให้คนมาซื้อผ้าไทยนั้นจะส่งผลอะไรบ้าง เมื่อตลาดมีความต้องการสูง ก็จะมีกระบวนการผลิตที่ตอบสนองตลาดได้อย่างรวดเร็วคือ ทอผ้าด้วยเครื่องจักร และใช้เครื่องจักรพิมพ์ให้เป็นผ้าลายไทย หรือแม้จะทอด้วยมือก็ซื้อเส้นใยสังเคราะห์ เพราะหาได้เร็วกว่าเส้นใยธรรมชาติ เช่น เส้นฝ้าย และเส้นไหม ซึ่งเมื่อผลิตเองต้องใช้เวลาหลายเดือน และการใช้สีย้อมเคมีก็ทันใจกว่าการใช้สีย้อมจากธรรมชาติ

ผ้าทอพื้นบ้านเป็นกระบวนการชุมชนพึ่งตนเองอย่างครบวงจร

เมื่อศึกษาความเป็นมาของภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นบ้านแล้ว นับว่าเป็นกระบวนการที่แต่ละท้องถิ่นพัฒนามายาวนาน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์ สังคมวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นวิถีการผลิตที่นำไปสู่ความสมดุลของชีวิตและระบบนิเวศ ผลิตเพื่อใช้เอง เป็นการพึ่งตนเองในปัจจุบัน โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นเส้นใยและสีย้อมผ้า ล้วนแล้วแต่หาได้และผลิตได้ในท้องถิ่น ผสานกับจินตนาการในสภาพแวดล้อมของแต่ละถิ่นออกมาเป็นลวดลายทั้งงดงาม กลมกลืนกับธรรมชาติ ปัจจุบันสภาพเช่นนี้ยังปรากฏอยู่ในหลายหมู่บ้านทั่วทุกภาคของประเทศ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เห็นความสำคัญของผ้าทอพื้นบ้านเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ที่ส่งผลต่อผู้คนในท้องถิ่นจำนวนมาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจชุมชน สวัสดิภาพชุมชน การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณภาพชีวิต จึงได้ร่วมกับคณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาผู้แทนราษฎร สนับสนุนการศึกษาสถานภาพผ้าทอพื้นเมือง เมื่อปี 2542 และ

จัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ในปี พ.ศ. 2543 และได้บรรจุในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

สรุปสภาพปัญหาของการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้าน

จากการประมวลสถานการณ์ภาพการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้าน และจากการสัมมนาร่วมกับหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง ประมาณ 300 ท่าน ในช่วงปีเมื่อปี 2542 สรุปสภาพปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านได้ดังนี้คือ

1. **ขาดแคลนวัตถุดิบ** โดยเฉพาะเส้นใยฝ้ายสำหรับผ้าทอพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ยังต้องซื้อจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังขาดความหลากหลายของชนิดเส้นใยธรรมชาติ และพืชที่ให้สีย้อมธรรมชาติเริ่มมีจำกัด
2. **คุณภาพผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน** อันเป็นข้อจำกัดด้านการตลาด ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจและเชื่อถือในคุณภาพที่สม่ำเสมอ
3. **ผู้ผลิตพื้นบ้านจำนวนมากกำลังประสบปัญหาการขาย** เนื่องจากขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจ การจัดการเงินทุนหมุนเวียน และการตลาด ทำให้มีการตัดราคากันในกลุ่มผู้ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน รวมทั้งขาดความรู้การบริหารธุรกิจเพื่อลดต้นทุน เป็นผลให้ผู้ผลิตได้ผลตอบแทนต่ำ ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองมีราคาสูงในทัศนะของผู้ซื้อ
4. **ขาดการออกแบบและการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์** ให้มีความหลากหลายเป็นที่นิยมของผู้บริโภค โดยไม่ละทิ้งเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
5. **การวิจัยและพัฒนา “ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย”** ในปัจจุบัน ยังค่อนข้างกระจัดกระจาย ขาดทิศทางและการวางแผนที่ชัดเจน และยังขาดการสนับสนุนให้ครบวงจรอย่างจริงจัง
6. **การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการฝึกอบรมมีความซ้ำซ้อน** ของหน่วยงานส่งเสริม ทำให้ชาวบ้านเกิดความสับสนในการเข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยียังใช้วิธีการ “ให้ความรู้” ด้านเนื้อหา (ให้ปลา) มากกว่า “การกระตุ้นให้คิดค้นหาเอง” (สอนวิธีหาปลา) ในขณะเดียวกันลักษณะการส่งเสริมยังไม่ตรงตามความต้องการของผู้ผลิต ขาดความต่อเนื่อง และไม่มีการต่อยอดกันและกัน

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านอย่างครบวงจร

การพิจารณาเรื่องนี้ต้องมองแบบองค์รวมและเชื่อมโยง ทั้งด้านการผลิต การตลาดและการจัดการ ซึ่งมีปัจจัยสนับสนุนคือ นโยบายของรัฐ งบประมาณ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง โดยใช้กลไกวิสาหกิจชุมชนเป็นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งขององค์กร และพัฒนาเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนากระบวนการผลิตและการจัดการด้วย

เนื่องจากผลิตภัณฑ์พื้นบ้านเป็นการใช้ภูมิปัญญาและวัตถุดิบในท้องถิ่น และอุปกรณ์เครื่องมือที่พัฒนาจากฝีมือคนไทย ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น มีเอกลักษณ์ไทยที่คนต่างชาติเลียนแบบได้ยาก ดังนั้นการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้านนอกจากได้ถ่ายทอดวิทยาการในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการพัฒนาความสามารถของคนท้องถิ่นอีกด้วย

ดังนั้นกระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย จึงเป็นการสร้างความสามารถของคนท้องถิ่น ให้คนท้องถิ่นสร้างภูมิคุ้มกันของตนเองที่จะเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา นั้นหมายถึง คนท้องถิ่นสามารถยกระดับการพึ่งตนเอง มีศักยภาพในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาที่ได้สะสมมาหลายชั่วอายุคน ในขณะที่สังคม สถาบันการศึกษาท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกันในท้องถิ่น ได้มาร่วมมือกัน ในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทยทั้งกระบวนการ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน จึงเป็นมิติที่มีคนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กระบวนการพัฒนาการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพมาตรฐาน มีรูปแบบตรงตามความต้องการของตลาด ให้ได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ทั้งในด้านการรักษาตลาดภายในประเทศ คือป้องกันมิให้สินค้าจากต่างประเทศเข้ามาแย่งตลาด และขยายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไปยังตลาดต่างประเทศ ทำให้เกิดการสร้างอาชีพ รายได้ในท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นด้วย

“ มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้าน ”สื่อถึง การพึ่งตนเองของชุมชนอย่างครบวงจร

เมื่อต้นปี 2544 คุณประไพ ทองเชิญ คุณสมยศ สุภาพรเหมินทร์ และคุณสันติพงศ์ ธรรมธำรง เป็นผู้มีประสบการณ์ทำงานส่งเสริมการพัฒนาร่วมกับกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านย้อมสีธรรมชาติภาคอีสานเป็นเวลากว่า 15 ปี ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ กระบวนการกำหนดมาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นบ้าน เพื่อสิ่งแวดล้อม ” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สกว. เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนทอผ้าพื้นบ้าน 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ กลุ่มแพพรพรรณ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มพรณไม้ จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มฝ้ายคราม จังหวัดสกลนคร และกลุ่มออนซอน จังหวัดอุดรธานี

ในกระบวนการวิจัยนี้ นักวิจัยได้ร่วมกับชุมชนทอผ้าพื้นเมืองค้นหาสิ่งที่ดีที่ทำอยู่แล้ว เพื่อนำภูมิปัญญามาเป็นฐานคิดในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองเพื่อสิ่งแวดล้อม แล้วมาบอกกล่าวให้สาธารณะและผู้บริโภคได้รับรู้ และร่วมกันดำรงสิ่งที่ทำได้ดีแล้วกันต่อไป โดยมีหลักการมาตรฐานอยู่ 3 ด้านด้วยกันคือ

- ด้านกลุ่มผู้ผลิต เพื่อสร้างอาชีพรายได้เสริมจากอาชีพเกษตรกรรม มีภาวะสุขภาพดี คนในชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งตนเองได้ และพึ่งพาภายนอกเท่าที่จำเป็น

- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้วัสดุที่ผลิตเองในท้องถิ่น อาทิเช่น เส้นไหม เส้นฝ้าย ใช้สีย้อมจากธรรมชาติ ทำได้เอง ย้อมได้เอง พัฒนาโดยการศึกษาทดลองเอง และใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้เอง โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

- ด้านสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรที่ใช้แล้วใช้อีกได้ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน พืชที่นำมาใช้ทำสีย้อมก็ปลูกทดแทนใช้เอง เส้นใยก็ปลูกและผลิตเอง ดังนั้นจึงมีวัตถุดิบใช้แล้วมีหมดสิ้น กระบวนการผลิตไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพและต่อสิ่งแวดล้อม

จากหลักการดังกล่าว นักวิจัยและกลุ่มทอผ้าในโครงการวิจัยได้ตั้งเป็นหลักเกณฑ์ที่แสดงความเป็นผ้าทอพื้นบ้านอีสาน ซึ่งมีทั้งหมด 7 ข้อ คือ

ข้อที่ 1 ทอมือและใช้กี่พื้นบ้าน เนื่องจากลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะบนผืนผ้า ซึ่งเกิดจากเทคนิคเฉพาะ อาทิเช่น การมัดหมี่ การเก็บขีด การจกหรือการล้วง มาจากผู้ทอด้วยมือ

- ข้อที่ 2 ใช้เส้นใยธรรมชาติ อาทิเช่น เส้นไหม เส้นฝ้าย เพราะสามารถผลิตขึ้นเองในท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีคุณภาพเฉพาะคือ ผ้าไหมพื้นเมืองแท้ จะเป็นเงามัน มีประกายในตัวมันเอง มีอายุการใช้งานนาน ทนทาน โครงสร้างเนื้อผ้าบางเบาอ่อนตัว มีช่องระบายอากาศดูดความชื้นได้ดี ส่วนผ้าฝ้ายพื้นเมืองแท้ มีโครงสร้างเส้นใยและเนื้อผ้ายืดหยุ่น หลังการซักครั้งแรกจะหดตัวเล็กน้อย ยิ่งซักยิ่งขาว และยิ่งนุ่ม ซับเหงื่อได้ดี ใส่แล้วไม่ร้อนแต่อบอุ่น
- ข้อที่ 3 ย้อมด้วยสีธรรมชาติ มีสีสันทากหลายตามฤดูกาลและพืชในท้องถิ่น มีกลุ่มสีหลักคือ สีน้ำเงินจากต้นคราม สีดำจากมะเกลือ สีแดงจากครั่ง สีเขียวจากใบไม้ต่างๆ และสีน้ำตาลจากเปลือกไม้ต่างๆ
- ข้อที่ 4 มีเรื่องราว และเทคนิค ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ไม่ซ้ำกัน คนทอผ้ามีความสามารถสร้างสรรค์พัฒนาฝีมือขึ้นเป็นลำดับ
- ข้อที่ 5 ทำกันเป็นกลุ่ม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และรวมพลังกันด้านการตลาด
- ข้อที่ 6 ทำให้สิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านดีขึ้น ส่งผลให้คนทอผ้า ครอบครัว ชุมชน อยู่ดีกินดี
- ข้อที่ 7 ทำให้มีความปลอดภัยต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากใช้ของพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน และใช้วัสดุจากธรรมชาติ

จากผลงานที่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านมีรากเหง้าจากภูมิปัญญาบูรณาการ บนฐานคิดของระบบธรรมชาติ เห็นการพึ่งตนเองอย่างเชื่อมโยงทั้งกระบวนการตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบ การพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ใช้เองในท้องถิ่น มีกระบวนการย้อมผ้าให้มีสีสันงดงาม การทอด้วยมืออย่างมีชีวิตจิตใจรังสรรค์ให้เกิดเป็นลวดลายวิจิตรบนผืนผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น บนวิถีชีวิตที่เอื้ออาทรต่อสภาพแวดล้อม มีคุณภาพชีวิตในชุมชน รวมทั้งมาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นบ้าน เป็นภาพของการพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นการกระตุ้นการตลาดเพียงด้านเดียว โดยไม่พัฒนาทั้งระบบอย่างครบวงจร ตั้งแต่วัตถุดิบ กระบวนการผลิต การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการธุรกิจ การตลาดและการสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค แล้ว การส่งเสริมเพียงด้านเดียวก็จะไปสร้างปัญหาด้านอื่นได้

001-008

สถานการณ์
ความเคลื่อนไหว

ลำดับที่	รายงานความเคลื่อนไหวเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง
WS-MCE-001	จริยธรรมทางธุรกิจในโลกแห่งความเป็นจริง เมื่อวันที่ 8-11 พฤศจิกายน 2544 เครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมประเทศไทย หรือ SVN (Thailand) จัดการประชุมประจำปีเรื่อง “จริยธรรมทางธุรกิจในโลกแห่งความเป็นจริง” ณ โรงแรมอบลูรี จ.อุบลราชธานี พร้อมเยี่ยมชมโรงสีข้าวของบ้านโสภณภูมิ อ.กุดชุม สนนากับชาวบ้านหมู่บ้านแม่ภูม้นันยีน เดินทางข้ามโขงเยือนสัพพัตตอน และสนทนาธรรมกับ อาจารย์ชยสาร ฌ. วัดป่านานาชาติ ติดต่อเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 0-2361-3311, 0-2393-8779 โทรสาร 0-2399-4877
WS-MCE-002	ชุมชนเข้มแข็งหัวสำโรง สภาวัฒนธรรมตำบลหัวสำโรง อ.ท่าม่วง จ.ลพบุรี เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจเรื่องชุมชนเข้มแข็ง ได้ลงสัมผัสพื้นที่จริง ในวันที่ 27 ตุลาคม 2544 โดยมีการศึกษาบรรยายสรุปเรื่อง กว่าจะถึงวันนี้ ตำบลหัวสำโรงของเรา พร้อมทั้งพาไปศึกษาดูงานบริเวณวัดโบสถ์ ซึ่งเป็นโบราณสถานที่จุดประกายการพัฒนา และดูกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านผลิตไข่เค็มดินสอพอง และกลุ่มแม่บ้านผลิตน้ำพริก สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่คุณอำนวย จันเงิน (01) 829-5346
WS-MCE-003	2540 จุดเปลี่ยนประเทศไทย (จากต้มยำกุ้งถึงบิลาเดน) คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดสัมมนาประจำปีเรื่อง...2540 จุดเปลี่ยนประเทศไทย (จากต้มยำกุ้งถึงบิลาเดน)...เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายนที่ผ่านมา ณ ห้องประชุมจุมภฏพันธุ์ทิพย์ ซึ่งการสัมมนาในครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจ อาทิ ตลาดการเมือง, ประชานิยมและเศรษฐกิจมหภาค, โครงสร้างการเมืองใหม่ : สถานภาพและการแก้ไขปัญหาคอรัปชันในทางเศรษฐกิจกับบรรษัทภิบาลในประเทศไทย, ความเปลี่ยนแปลงนโยบายทางสังคม : ผลกระทบต่อคนจนและพลวัตทางเศรษฐกิจและการเงินหลังปี 1997 เป็นต้น ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.chula.ac.th
WS-MCE-004	ตลาดหลักทรัพย์ฯ ร่วมกับ สกว.จัดธรรมาภิบาลเศรษฐกิจ...อย่างไรจะยั่งยืน ธรรมาภิบาลภาคเศรษฐกิจ หรือ บรรษัทภิบาล มักได้รับการอ้างถึงในแวดวงธุรกิจว่าเป็นแนวทางที่ภาคเอกชนต้องสร้างให้เกิดขึ้นภายในองค์กรของตน ดังนั้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จึงร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จัดประชุมเวทีสาธารณะ...ธรรมาภิบาลเศรษฐกิจ...อย่างไรจะยั่งยืน... ขึ้นเพื่อเป็นเวทีในการระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางในเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การกำหนดกรอบเชิงนโยบายในการสร้างธรรมาภิบาลในภาคเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป โดยประเด็นของเวทีสาธารณะนี้ ได้แก่ ธรรมาภิบาลภาคเศรษฐกิจ : แนวทางและการจัดการ, ความจำเป็นของธรรมาภิบาลภาคเอกชนบนสถานการณ์โลก, การสร้างวัฒนธรรมในการทำธุรกิจให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม, ธรรมาภิบาลของการจัดการเศรษฐกิจไทย, ธรรมาภิบาลเศรษฐกิจ...อย่างไรจะยั่งยืน และดัชนีวัดบรรษัทภิบาล สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 02-298-0455-72 ต่อ 159, 160

WS-MCE-005	ประชุมข่ายประชาสังคมไทยครั้งที่ 2/2545...วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน...คือเรื่องหลักของที่ประชุมข่ายประชาสังคมครั้งที่ 2/2545 ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายนที่ผ่านมา ณ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข โดยมี ศ.นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธานที่ประชุม ที่ประชุมได้นำเสนอตัวอย่างวิสาหกิจชุมชน โดยผู้แทนชุมชนเขาคราม จ.กระบี่ และดร.เสรี พงศ์พิศเป็นผู้ตั้งประเด็นสังเคราะห์ นอกจากนี้ ส.ว.มีชัย วีระไวทยะ ร่วมแลกเปลี่ยนเรื่อง...วิสาหกิจชุมชนกับธุรกิจมหภาคและธุรกิจข้ามชาติ สำหรับช่วงบ่ายมีการแบ่งกลุ่มย่อย ภายใต้เรื่อง วิสาหกิจชุมชน...กลไกการสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน การประชุมของที่ประชุมข่ายประชาสังคมไทยจะจัดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ เดือน สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 02-590-2374 และติดตามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ห้องบทความ และ www.kpi.ac.th
WS-MCE-006	พลังภูมิปัญญาอีสานสู่วิกฤตชาติ เมื่อวันที่ 16 มีนาคมที่ผ่านมา เครือข่ายชุมชน 19 จังหวัดทางภาคอีสานได้ร่วมกันจัดงาน...พลังภูมิปัญญาอีสานสู่วิกฤตชาติ...ขึ้นที่ จ.ขอนแก่น ภายในงานนอกจากมีการออกฐานสินค้าชุมชนจากจังหวัดต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันแล้ว ยังมีการเสวนาให้ความรู้กับผู้ร่วมงาน ทั้งได้ประกาศเจตนารมณ์องค์กรชุมชนอีสานร่วมกัน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสานกับ 4 ยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงาน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ธุรกิจชุมชน ยุทธศาสตร์องค์กรชุมชนเข้มแข็ง ยุทธศาสตร์ชุมชนน่ายุ และยุทธศาสตร์สื่อชุมชน (ข้อมูลจาก จดหมายข่าวข่ายชุมชน ประจำเดือนเมษายน 252545 จัดทำโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) อ่านข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ห้องบทความ
WS-MCE-007	มหกรรม 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ในวันที่ 25-31 พ.ค.2545 ร่วมงานมหกรรม 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ณ อิมแพ็ค เมืองทองธานี ภายในงานพบกับนิทรรศการจากหน่วยงานราชการและเอกชน, การแสดงและสาธิตการผลิตศิลปวัฒนธรรมดนตรี, การสัมมนาเพิ่มทักษะการผลิตการตลาด เป็นต้น
WS-MCE-008	พัฒนาความรู้ด้านการตลาดชุมชน อบรม...พัฒนาความรู้ด้านการตลาดชุมชน ในวันที่ 1-2 มิ.ย.2545 ตั้งแต่เวลา 8.00-17.00 น. ณ ห้องทองกวาว สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดโดย ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
WS-MCE-009	ห้าทศวรรษภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย ร่วมสัมมนาทางวิชาการประจำปี 252545 ครั้งที่ 25 เรื่อง...ห้าทศวรรษภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย ในวันที่ 12 มิ.ย.2545ณ หอศิลปวัฒนธรรม(หอประชุมเล็ก) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หัวข้อการสัมมนา อาทิ ภาพรวมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยในรอบ 5 ทศวรรษ ที่ผ่านมา, การพัฒนาเกษตรและชนบทของไทยในรอบ 5 ทศวรรษ, คุณภาพชีวิตของคนไทยในรอบ 5 ทศวรรษ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ศูนย์ดารารวณ 02-613- 2414

WS-MCE-010	ขจัดความยากจนด้วยเศรษฐกิจพอเพียง วันที่ 5 มิ.ย.2545 ร่วมรับฟังการบรรยายพิเศษ...ขจัดความยากจนด้วยเศรษฐกิจพอเพียง โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เนื่องในวันสิ่งแวดล้อมโลก ณ ห้อง Meeting Room 5-6 อิมแพค เมืองทองธานี จัดโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ร่วมกับโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP)
WS-MCE-011	ระบบสวัสดิการชุมชน : มองผ่านการจัดการทรัพยากรป่า ขยายประชาสังคมครั้งที่ 5 / 252545 เรื่อง...ระบบสวัสดิการชุมชน : มองผ่านการจัดการทรัพยากรป่า กรณีการจัดการเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกในเขตเทือกเขาบรรทัด ในวันที่ 1 ก.ค.2545 ตั้งแต่เวลา 8.30 - 16.30 น. ณ ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา อาคาร 4 ชั้น 6 กระทรวงสาธารณสุข สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่โทร 02-939-2261 ต่อ 102, 108
WS-MCE-012	ระบบสวัสดิการชุมชน : เรียนจากเครือข่ายพัฒนาอาชีพของชุมชนกุดชุม ที่ประชุมขยายประชาสังคมไทยจัดการประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง สำหรับเดือนนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายนที่ผ่านมา ณ สถาบันพระปกเกล้า ในหัวข้อ...ระบบสวัสดิการชุมชน : เรียนรู้จากเครือข่ายพัฒนาอาชีพของกุดชุม...โดยมี ศ.นพ.ประเวศ วะสีเป็นประธานในที่ประชุม และผู้เข้าร่วมประชุมมีทั้งกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ, นักพัฒนาชุมชน, เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนสาธารณะประโยชน์, กลุ่มแกนประสานงานเครือข่ายภาคประชาชน และเครือข่ายองค์กรภาครัฐ จากทั่วทุกภาคของประเทศ การประชุมในช่วงเช้าพ่อวิจิตร บุญสูง และพ่อมัน สามมีแห่งกุดชุมขึ้นมาถ่ายทอดประสบการณ์...ระบบสวัสดิการชุมชน : เรียนรู้จากเครือข่ายพัฒนาอาชีพของชุมชนกุดชุม ส่วนช่วงบ่ายที่ประชุมร่วมกันแลกเปลี่ยนและถอดบทเรียนอ่านข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ห้องบทความ
WS-MCE-013	อภิปรายเรื่อง...ธนาคารเพื่อคนจน ในวันที่ 19 ก.ค.2545 โครงการกิจกรรมทวีปัญญา จัดอภิปรายเรื่อง...ธนาคารเพื่อคนจน โดย คุณไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, รศ.อัสสัมภินพงศ์ ฉัตราคม และรศ.ทิพย์สุนทร อนันต์บุตร ตั้งแต่เวลา 13.30-16.30 น. ณ ห้องศรีอยุธยา หอวิชาฐานุสรณ์ ภายในหอสมุดแห่งชาติ ท้าวasukri จัดโดย โครงการกิจกรรมทวีปัญญา สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 02-282-3419
WS-MCE-014	SMEs อุตสาหกรรมเกษตรและสมุนไพรไทยครบวงจร 31 ก.ค.-31 ส.ค. 2545 ร่วมกิจกรรม...นิทรรศการเผยแพร่เพิ่มประสิทธิภาพ SMEs อุตสาหกรรมเกษตรและสมุนไพรไทยครบวงจร ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค (BITEC) จัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ร่วมกับศูนย์ไบเทค สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 02-749-3939 ต่อ 2177, 2155, 2158 หรือ Email : SME@bitec.net
WS-MCE-015	ความเคลื่อนไหว พ.ร.บ.วิสาหกิจชุมชน ขณะนี้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาร่าง พ.ร.บ.วิสาหกิจชุมชน ได้ปรับปรุงตามความเห็นจากการสัมมนาหลายเวทีและรับฟังจากประชาชนผ่านทาง website และจะประชุมสรุปในวันที่ 25 มิ.ย.2545 ช่วงบ่ายที่สำนักงานกฤษฎีกา ก่อนหน้านี้ (5 มิ.ย.2545) มีการประชุมสรุปร่างพ.ร.บ.ฯ แต่ยังมีประเด็นที่ฝ่ายร่างพ.ร.บ.ฯ ไม่เห็นด้วยคือ การให้พอช.ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน รับผิดชอบเวียนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และ

	รับการขอรับความช่วยเหลือ ส่งเสริม หรือสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชนที่ต้องการมีสถาบันของตนเอง ส่วนพอช.เป็นองค์กรที่รัฐจัดตั้งขึ้นมีเครือข่ายด้านชุมชนของตนเอง... ประเด็นที่น่าสนใจคือ บทกำหนดโทษ มาตรา 30 ผู้ใดใช้คำว่า...เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน...ประกอบชื่อหรือส่วนหนึ่งของชื่อในทางธุรกิจโดยมิได้เป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับผู้สนใจรายละเอียด และต้องการแสดงความเห็นต่อร่างพ.ร.บ.ฯ ดูได้ที่ www.krisdika.go.th
WS-MCE-016	เครือข่ายการวิจัยธุรกิจชุมชน สถาบันราชภัฏ ตั้งแต่ต้นปี 252545 สถาบันราชภัฏทั่วประเทศได้ร่วมกระบวนการวิจัยและพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยมีกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาโครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จนกระทั่งได้ความชัดเจนในประเด็นโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน ในกระบวนการนั้นก็วิจัยทุกท่านได้มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสร้างความชัดเจนในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชน มีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้มาเป็นที่ปรึกษา อาทิ ศ.สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ เมธีวิจัยอาวุโส สกว. ดร.มารุต คำชะอม และอ.สนั่น เพ็งเหมือน จากมอ.ปัตตานี รศ.ดร.ปรีชา อุปโยคิน ม.แม่ฟ้าหลวง ผศ.ดร.ฉัตรนภา พรหมมา จากราชภัฏอุตรดิตถ์ ผศ.ประจัน รักพงษ์ จากส.ราชภัฏเชียงใหม่ อ.สินี ช่างจำ จาก มข. ผศ.ปรีชา อุดระกูล จากราชภัฏนครราชสีมา และนพ.ทวีศักดิ์ นพ.เกษร มีที่ปรึกษาจากหน่วยงานเกี่ยวข้องมาให้ข้อคิดเห็นต่อร่างโครงการวิจัย อาทิเช่น คุณมาราเดช พยัณวิเชียร จากททท. นพ.พลเดช ปิ่นประทีป คุณพูนสิน ศรีสังคม UNDP และ ผศ.พัชริน ดำรงกิตติกุล จากสกว. ปลายเดือนเมษายน 252545 สถาบันราชภัฏได้ทำสัญญาอนุมัติโครงการวิจัยทั้งหมด 59 โครงการ เป็นโครงการวิจัยพัฒนาธุรกิจชุมชนด้านหัตถกรรม 17 โครงการ ด้านการแปรรูปอาหารพื้นบ้าน 16 โครงการ ด้านการบริหารจัดการกลุ่มธุรกิจชุมชน 7 โครงการ ด้านการเกษตร 6 โครงการ ด้านการตลาด 5 โครงการ ผ้าทอพื้นเมือง 5 โครงการ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 โครงการ โครงการวิจัยเหล่านี้ดำเนินการในพื้นที่ภาคอีสาน 21 โครงการ ภาคกลาง 15 โครงการ ภาคเหนือ 12 โครงการ และภาคใต้ 11 โครงการ และทุกโครงการจะมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันช่วง 26 – 29 กันยายน 2545
WS-MCE-016	เศรษฐกิจไทย : รากฐานการเติบโตที่ยั่งยืน ร่วมสัมมนาเศรษฐกิจไทย : รากฐานการเติบโตที่ยั่งยืน ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมแชงกรี-ลา กรุงเทพฯ ค่าใช้จ่าย 5,000 บาท หัวข้อสัมมนา อาทิ กลไกการส่งผ่านของนโยบายการเงิน, เสถียรภาพทางการเงินและการคลังและด้านต่างประเทศ เป็นต้น และร่วมเสวนาในหัวข้อ...เราจะสร้างพื้นฐานที่ถูกต้องให้แก่ระบบเศรษฐกิจได้อย่างไร ระหว่างวันที่ 21-22 ส.ค.2545 จัดโดยธนาคารแห่งประเทศไทย ติดตามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.bot.or.th
WS-MCE-017	งานมหกรรมภูมิปัญญาของแผ่นดิน ร่วมงานมหกรรมภูมิปัญญาของแผ่นดิน ในวันที่ 23-25 ส.ค.2545 ตั้งแต่ 10.00-21.00 น. ที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ มีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมาย อาทิ ปาฐกถาเรื่อง...ภูมิปัญญาไทยกับการบริหารพัฒนา เป็นต้น จัดโดย สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ www.ftpi.or.th

WS-MCE-018	การท่องเที่ยวกับการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ประชุมข่ายประชาสังคมครั้งที่ 6 / 252545 เรื่อง...การท่องเที่ยวกับการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ณ ห้องประชุม 1 อาคารพญาไทพลาซ่า ชั้น 27 2 ก.ย.2545 ตั้งแต่เวลา 8.30–16.30 น. ศ.นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธานในที่ประชุม ที่ประชุมข่ายประชาสังคมไทย สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 0–2939–2261 ต่อ 102, 108
WS-MCE-019	สัมมนา “เศรษฐกิจท้องถิ่น...กำหนดทิศทางไท” ร่วมสัมมนา “เศรษฐกิจท้องถิ่น...กำหนดทิศทางไท” ในวันที่ 5 ก.ย.2545 ตั้งแต่เวลา 8.30–16.30 น. ณ ห้องสุพรรณิการ์ ศูนย์ฝึกอบรมประสบการณ์วิชาชีพแก้วเจ้าจอมสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา จัดโดย เครือข่ายนักวิจัยเพื่อสังคม โดยการสนับสนุนของ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 0–2621–8082
WS-MCE-020	มหกรรมภูมิปัญญาของแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 23–25 สิงหาคมที่ผ่านมา สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติได้ริเริ่มจัดงาน...มหกรรมภูมิปัญญาของแผ่นดิน ขึ้น เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการรักษา เผยแพร่ องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย รวมถึงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิตให้กับอุตสาหกรรม และธุรกิจชุมชนไทย ภายในงานมีกิจกรรมมากมาย อาทิ การแสดงนิทรรศการแสดงผลงานสิ่งประดิษฐ์เฉลิมพระเกียรติ...ภูมิปัญญาแห่งแผ่นดิน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ นอกจากนี้ในงานยังมีเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนประเด็นต่างๆ อาทิ ปาฐกถาพิเศษเรื่องภูมิปัญญาไทยในเวทีการค้าโลก, ยุทธศาสตร์และกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย, ภูมิปัญญาไทยกับการบริหารพัฒนา, เวทีผ้าไทย, ภูมิความคิดสู่ธุรกิจที่เป็นจริง เป็นต้น ติดตามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.ftpi.or.th
WS-MCE-021	เศรษฐกิจท้องถิ่น...กำหนดทิศทางไท ? เมื่อวันที่ 5 กันยายนที่ผ่านมา เครือข่ายนักวิจัยเพื่อสังคม หรือ Rnet จัดสัมมนาเวทีเครือข่ายนักวิจัยเพื่อสังคมเรื่อง...เศรษฐกิจท้องถิ่น...กำหนดทิศทางไท ? ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา การสัมมนาในวันนั้นเริ่มต้นด้วย...การวิเคราะห์ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อระบบเศรษฐกิจมหภาค โดย คุณยุววรรณ รัฐกุล จากนั้นร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเรียนรู้กรณีตัวอย่าง เรื่องเศรษฐกิจท้องถิ่นในมิติต่างๆ ได้แก่ เศรษฐกิจท้องถิ่นกับมิติการจัดการทรัพยากร, ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น, เศรษฐระดับชาติ กรณีชุมชนอุตสาหกรรมเกษตรแห่งประเทศไทย, นโยบายของรัฐ กรณีกองทุนหมู่บ้านหรือเศรษฐกิจท้องถิ่นกับการค้าในยุคไร้พรมแดน กรณีผลกระทบจากค่าปลีข้ามชาติ ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน อาทิ ผศ.วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์, ดร.กาสัก เตชะชนหมาก, คุณวีระศักดิ์ ช่วยพัฒน์ เป็นต้น ช่วงบ่ายที่ประชุมร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่อง...การพัฒนาระบบข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นที่ยั่งยืน... สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 0–2621–8082 และติดตามกิจกรรมต่างๆ

WS-MCE-022	งาน SMEs Day : Niche & Innovation & Network ร่วมงาน SMEs Day : Niche & Innovation & Network ระหว่างวันที่ 12–16 ต.ค.2545ตั้งแต่เวลา 10.00–20.00 น. ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมเวทีสัมมนาวิชาการ การฝึกอาชีพ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย, พบผลิตภัณฑ์จากมูลนิธิโครงการหลวง ฯลฯ จัดโดย สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เครือข่ายมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 0–5394–2880-8 หรือ www.ic.cmu.ac.th
WS-MCE-023	เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านและลุ่มน้ำ การประชุมเสนอผลงานวิจัย...เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านและลุ่มน้ำ ในวันที่ 25–26 ต.ค.2545 ณ โรงแรมสยามซิตี้ ถนนศรีอยุธยา ประเด็นสำคัญ อาทิ โครงสร้างและการแปรรูปของโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านทุกภาคในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา, พลวัตเศรษฐกิจลุ่มน้ำที่สำคัญ 3 ลุ่มน้ำในประเทศไทย, แนวทางที่ชุมชนหมู่บ้านจะดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี จัดโดยโครงการเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย ร่วมกับโครงการพลวัตเศรษฐกิจชุมชนสามลุ่มน้ำ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่คุณสุนันทา โทร. 0–2447–1693, 09–891–8491
WS-MCE-024	งาน 36 ปี ธ.ก.ส.มุ่งสู่ธนาคารพัฒนาชนบท ระหว่างวันที่ 31 ต.ค.-4 พ.ย.2545ร่วมงาน 36 ปี ธ.ก.ส.มุ่งสู่ธนาคารพัฒนาชนบท ณ บริเวณศูนย์การประชุมและการแสดงสินค้าอิมแพคเมืองทองธานีฮอลล์ 5 และร่วมเสวนาวิชาการเรื่อง...กระบวนการเรียนรู้สู่วิสาหกิจชุมชน...ในวันที่ 3 พ.ย. ตั้งแต่เวลา 13.00–15.30 น. ณ ห้องประชุม 1 จัดโดย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กองส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อธุรกิจ 02–280–0180 ต่อ 282545-6
WS-MCE-025	8-30 พ.ย.ร่วมงานมองภูมิปัญญาอีสานผ่านงานหัตถกรรม ขอเชิญร่วมงาน “มองภูมิปัญญาอีสานผ่านงานหัตถกรรม” ระหว่างวันที่ 8-30 พฤศจิกายน 252545 ณ หอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ.ขอนแก่น กำหนดการ <u>วันศุกร์ที่ 8 พฤศจิกายน 252545</u> 15.30–16.00 น. เดียวขอ โดย ศิลปินพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ 16.00–17.00 น. เสวนา “ศิลปะพื้นบ้านอีสาน : ความเรียบง่าย ความงาม และการใช้งาน” <u>วันเสาร์ที่ 9 พฤศจิกายน 252545</u> สาธิตกระบวนการผลิต : ดีเหล็ก ดีหม้อ บั๊นโห จักสาน งานไม้ไผ่ ทอเสื่อ 14.00–16.30 น. เสวนา “เครื่องปั้นอีสาน เส้นทางอันยาวนานจากอดีตถึงปัจจุบัน” <u>วันอาทิตย์ที่ 10 พฤศจิกายน 252545</u> สาธิตกระบวนการผลิต : ดีเหล็ก ดีหม้อ บั๊นโห จักสาน งานไม้ไผ่ ทอเสื่อ 10.00–12.00 น. เสวนา “ศิลปะพื้นบ้านของเพื่อบ้าน” <u>วันเสาร์ที่ 23 พฤศจิกายน 252545</u> สาธิตกระบวนการผลิต : อี้วฝ้าย, เข็นฝ้าย, ย้อมสีด้วยคราม ครั่ง เข มะเกลือ, การทอผ้าชนิดต่างๆ, การทำเครื่องมือทอผ้า อี้ว ใน กง อัก หลา กระสวย ฝีม, การทำเครื่องประดับเงิน, การทำเครื่องดนตรี พิณ แคน โหวด ซอ, การทำของเล่น ฯลฯ

	14.00-16.30 น. เสวนา "หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ กับการสร้างสรรค์ผ้าทอ" <u>วันอาทิตย์ที่ 24 พฤศจิกายน 252545</u> สาธิตกระบวนการผลิต 13.00-14.30 น. เสวนา "เพลงพื้นบ้านแห่งดินแดนที่ราบสูงอีสาน" 14.30-16.30 น. เสวนา "อีตลีสอง คองลีสี่ ประเพณีอีสาน" 16.30 น. พิธีบายศรีสู่ขวัญ ชุดนิทรรศการ จัดแสดงตั้งแต่วันที่ 8-30 พฤศจิกายน 252545
WS-MCE-026	18 ธ.ค. workshop เพื่อการพัฒนากรอบการวิจัยด้านองค์การการเงินภาคประชาชน ฝ่ายชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจะจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อ การพัฒนากรอบการวิจัยด้านองค์การการเงินภาคประชาชน เพื่อประเมินสถานการณ์ปัจจุบัน และกำหนดทิศทางที่ควรจะเป็นไปในอนาคตขององค์การการเงินภาคประชาชน จัดโดย ในวันพุธ ที่ 18 ธันวาคม 252545 ตั้งแต่เวลา 9.00-13.00 น. ณ ห้องประชุม 1 สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.)
WS-MCE-027	21-23 ม.ค. รวมพลังองค์กรชุมชนสร้าง...วิถีพลังไท สู่ชุมชนพึ่งตนเอง องค์กรชุมชนทั่วประเทศรวมพลังสร้าง "วิถีพลังไท สู่ชุมชนพึ่งตนเอง" ระหว่างวันที่ 21-23 มกราคม 2546 ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ถ.รัชดาภิเษก กรุงเทพฯ <u>21 มกราคม</u> <u>2546</u> จุดประกาย "วิถีพลังไท" โดย ศ.เสน่ห์ จามริก ร่วมเสวนาค้นหา "วิถีพลังไท" สู่ชุมชน พึ่งตนเอง โดย ท่านพระครูใบฎีกาขจิล อมรปัญโญ, นางทองดี โพธิ์ยอง, นายประยงค์ รณรงค์ และนายวิมล มั่นสเชื้อศิริ โดยมีนายไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม เป็นผู้ดำเนินรายการ <u>22 มกราคม 2546</u> ร่วมศึกษาความรู้จาก 20 กรณี งานพัฒนาภาคประชาชน บนเส้นทางพึ่ง ตนเอง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ แต่ละประเด็นร่วมให้คิดเห็น <u>23 มกราคม 2546</u> ร่วมเสนอ ทิศทางการพัฒนาภาคประชาชน สู่ชุมชนพึ่งตนเอง ต่อ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ฟังปาฐกถาพิเศษ โดย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ในหัวข้อ "รัฐบาลกับการ สนับสนุนการพัฒนาเพื่อชุมชนพึ่งตนเอง" ตลอดจนงานเลือกชมสินค้าจากท้องถิ่น, ผลงานทาง วิชาการจากหลากหลายหน่วยงาน และการแสดงศิลปะพื้นบ้านสี่ภาค ติดตามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.codi.or.th